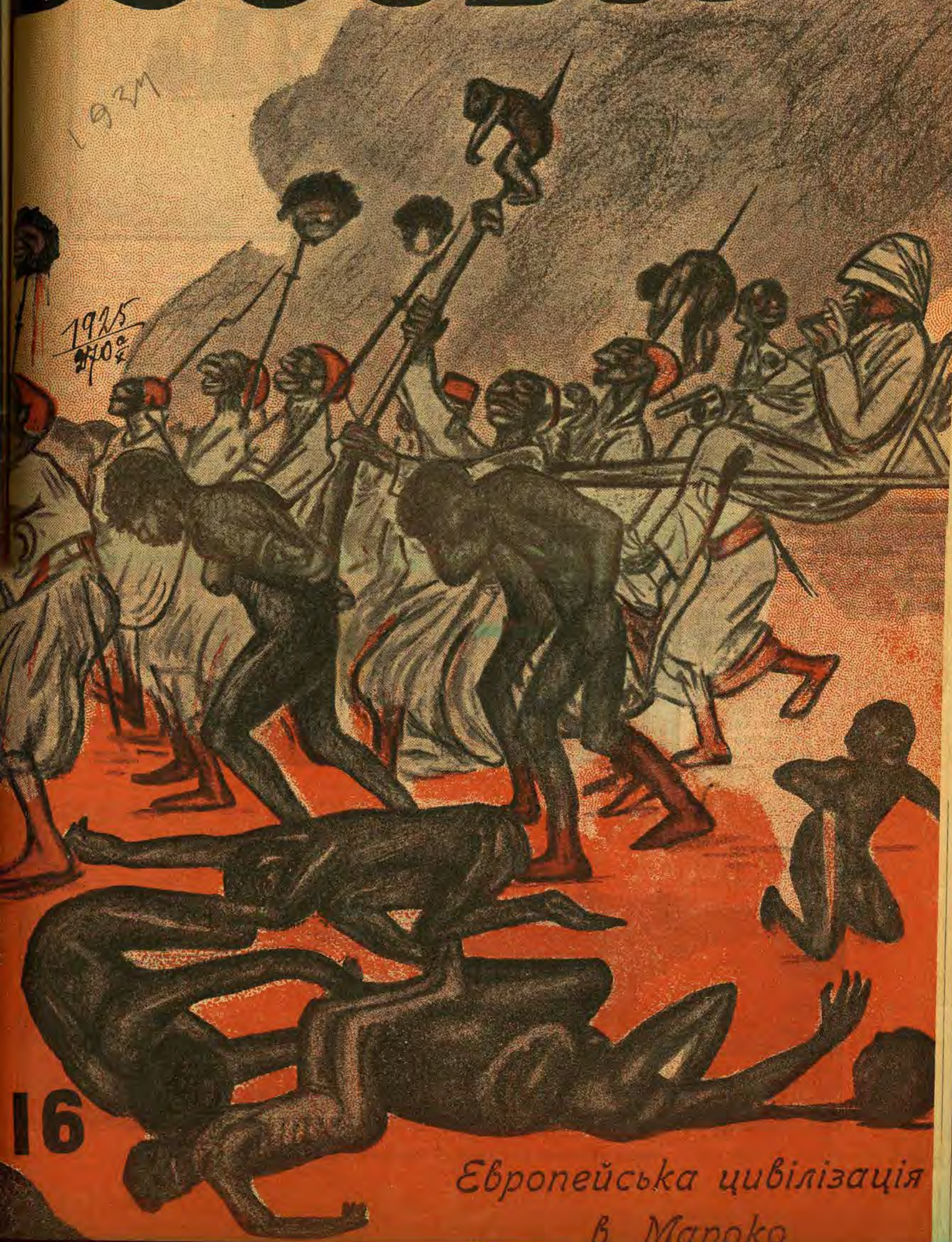

Всесвіт

16

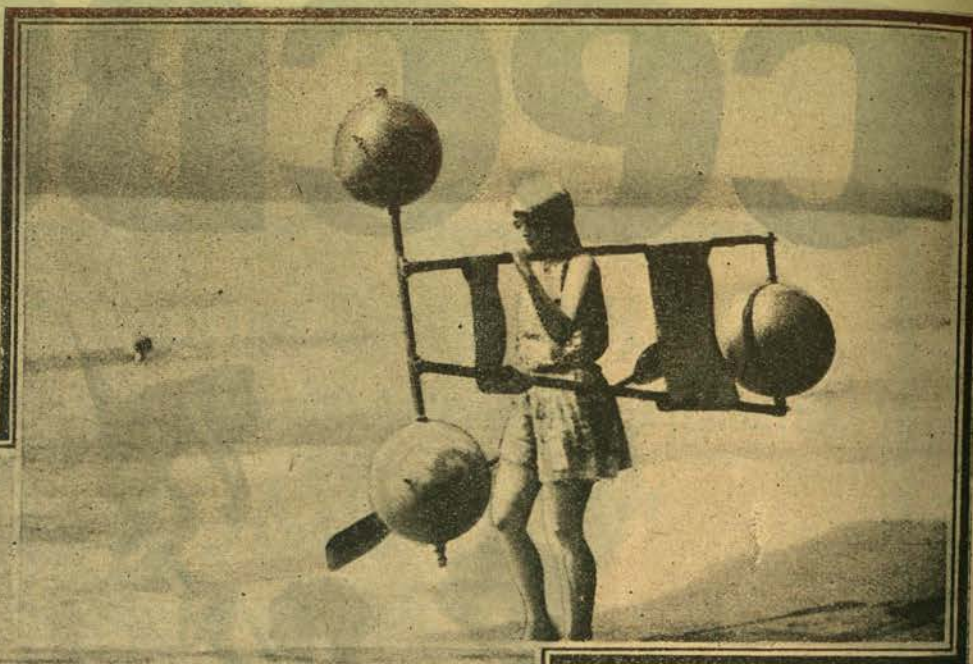
Европейська цивілізація
в Мароко

Водоплан для купання.

Дуже добре плавати при берегах океану, але ця приємність звязана з свого роду небезпекою. Щоби мати змогу плавати, користуючись і водою, і повітрям, вигадали приладдя, що складається з трьох гумових поплавків і бамбуко-

вої рями, сторони якої сполучені міцними полотнищами. На ці полотнища лягають або сідають і, завдяки трьом поплавкам, що лежать

ні з найгігієнічніших. Користуючись цим водопланом, можна, лежачи на ньому, спокійно відпочивати на воді або-ж, поставивши невеличке вітрило, плисти за водою.

Цей прилад особливо корисний для тих, хто не вміє плавати.

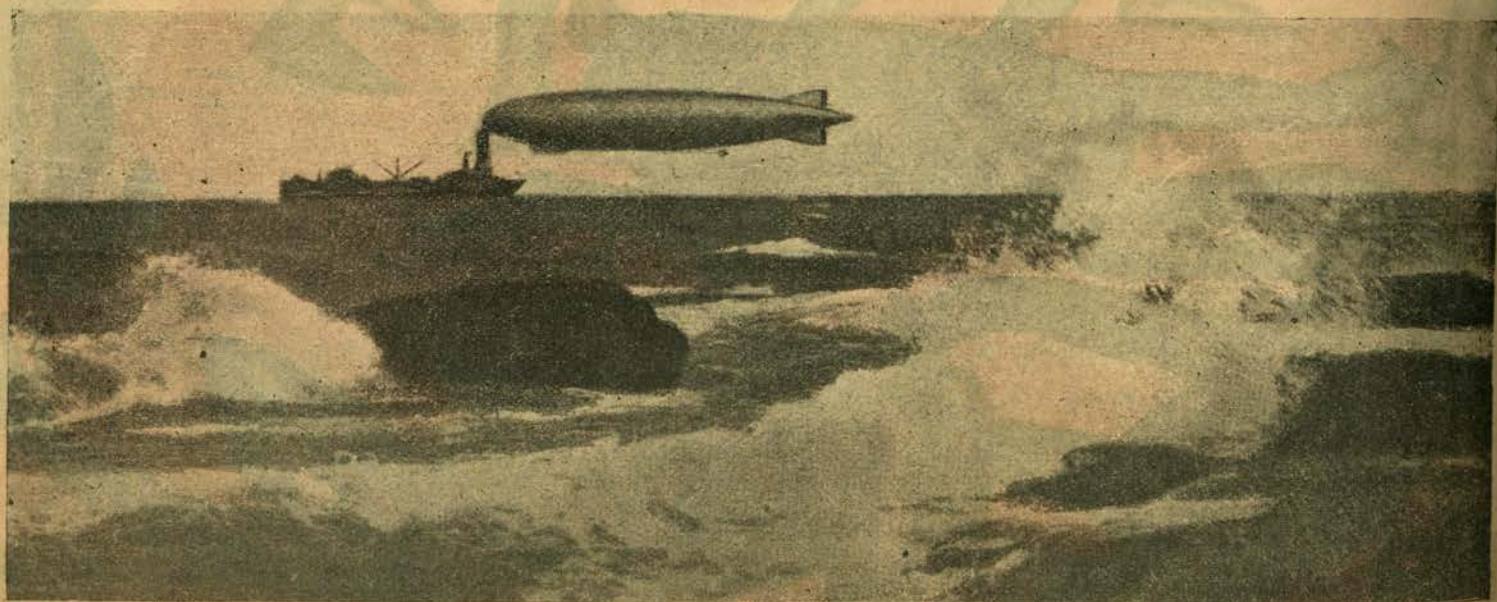
Водоплан, змальований тут, може піддержувати до 5 душ. Його можна розложити і легко вкласти в чемодан. Поплавки водоплану надувати повітрям можна простою помпою і бамбукова рямка легко надівається на ручку. Цей апарат надзвичайно легкий і разом з

вої рями, сторони якої сполучені міцними полотнищами. На ці полотнища лягають або сідають і, завдяки трьом поплавкам, що лежать трьохкутником, прилад дуже добре держиться на воді. Цей водоплан служить виключно для забавки, але од-

Водоплан, змальований тут, може піддержувати до 5 душ. Його можна розложити і легко вкласти в чемодан. Поплавки водоплану надувати повітрям можна простою помпою і бамбукова ряма легко надівається на ручку. Цей апарат надзвичайно легкий і разом з тим міцний. Пливсти уперед можна за допомогою весла або вітрила.

Німецький цепелін „Лос-Анжелос“ біля свого причального пароплава.

Майборода й сатана.

I.

Октябрини в дяді Петра Григоровича.

З самого початку було щось не те. Майборода прийшов дяді Петра Григоровича на октябрини. Ясна річ, він зроду пішов-би на таке діло, коли-б то не дядя Петро Григорович, дядя Петро Григорович чоловік непоганий. З Майбороди він сміється й жити йому не заважає..

А що в його октябрини, а не христини, то, ясна річ, його портили комуністи на заводі. Дядя Петро Григорович слюсар ВЕК'у і, сказати правду, зроду в бога не вірив.

Що то Майборода не старався коло нього, нічого не входило.

— Ти хоч у бога вір, хоч не вір, все одно тобі ворона леба в рота не серне! — казав дядя. — Все одно робити треба. Так і zostавсь невіра.

І нізачо Майборода на ті октябрини не був-би прийшов, коли-б не те, що дядя Петро Григорович чоловік веселий і жарки пролива.

Почалося все ніби й гаразд. Сіли до столу всі — Майборода, Петро Григорович, Довбиш — теж із ВЕК'у, хазяйка, старша Петра Григоровича дочка, Маруся.

Майборода перехрестився, Довбиш сплюнув через ліве плече випили по первій.

Тут зразу й почалось. Довбиш узяв верзти щось таке, що ще такі дурні, що христяться.

— На кого ти хрестишся, дурна голово!

Майборода зиркнув у куток. Ікони нема. А на стінці коло куток портрет Леніна висить.

Хотів Майборода щось сказати, та промовчав. Петро Григорович по другій наляв шклянці й сказав:

— Кинь його, Іване, то такий. Його покійниця тітка змачку ще по голові рогачем оперічила, то він з того часу й христиться.

Майборода випив шклянку й сказав:

— Як так Петро Григоровичу, то я піду. Чого я тут буду сидіти, як ви мене зобіжаєте. Ось тільки тараню доім і піду.

II.

С а т а н а

— Слухай, Майборода, — сказав Петро Григорович. — Сиди се, коли прийшов. Я думав, що ти може порозумнішав, поки йта вбився. Ти-ж таки не дитина й не стара баба.

Майбороду неначе щось торкнуло. Вже й Петро Григорович починає його вчити.

Майборода випив третю й сказав:

— Ви, Петре Григоровичу, не совайтесь там, де не треба.

Що ви там знаєте? Хіба ви знаєте, що вам на тім світі за такі слова буде? Уже-ж ви чоловік літній, вам і вмирати скоро пора. Почепили ось Леніна... — Сказавши це Майборода трохи злякався. Петро Григорович потемнів весь, трахнув кулаком о стіл, та як не гукне:

— Мовчи вже, попівська помийнице! Я бачу з тебе люди не будуть, так не чіпай людей, гнидо!

І звівся з-за столу.

Майборода наладився тікати; допив четверту й устав і собі. Коли враз йому в очах пішло круга.

„Сатана! — подумав Майборода. — Ось він — сатана!“

III.

Майборода бореться з сатаною.

— Да воскреснет бог і да розточаться вразі його! — проказав у голос Майборода й перехрестився.

Петро Григорович ураз сів на місце.

Помогло!

Майборода почав раз-у-раз хреститись. Петро Григорович щось сказав Марусі і показав на Майбороду.

Маруся встала з-за столу й вийшла.

Тепер Майборода ясно побачив. Петра Григоровича не було, а був сатана. І Довбиш теж сатана. Тільки Маруся, чиста душа, втекла з-за столу.

Не дурно-ж Петро Григорович став такий темний, а очі йому блищать як вугілля.

— Я бачу, ти вже спікся, — сказав Петро Григорович і чудно якось прогукав його голос, неначе у ві сні. І хоч не було в цьому голосі ні гніву, ні злоти, та чим раз ясніше й ясніше Майборода почував:

Оце в піджачку Петра Григоровича, в засмальцьованім обличчі, в жилавих руках сидить сатана й чигає на Майбороду:

— Так ні, цього не буде! Не дасться він сатані! — Холодний піт пройняв Майбороду. Щоб зогрітись, він підсунув собі пляшку, налив горілки й вихилив. Руки йому трусились.

Майборода підійшов до Петра Григоровича й перехрестив його.

І враз і Петро Григорович і Довбиш щезли. Майборода зоставсь сам у кімнаті. Його схопило страхом мов обценьками. Щось підкотилось до горла.

— Марусю!— дико закричав Майборода.

Низенькі двері розчинилися й на порозі стала Маруся. Вона була вся в білому. В руках у неї було щось, що скидалося на глек з водою.

Маруся йшла до Майбороди.

Але вона йшла не так, як усі люди ходять. Вона чудно якось ішла, не пересуваючи ногами. Наче хтось совав ззаду дерев'яну ляльку. Маруся все йшла та йшла до Майбороди.

„Сатана!“— зрозумів Майборода й почав христитись. Але Маруся не зникала, а все йшла та йшла до Майбороди.

Майборода почав тікати круг столу. Маруся за ним. Вона підняла глечик угору.

„Ось воно! Кропитиме диявольським зіллям!“— зрозумів Майборода й, що-мав сили, вдарив по глечику. Щось бризнуло, покотилось і Маруся щезла з кімнати.

Але сатана схопив його за комір і брякнув об підлогу... Майборода прокинувся. Він лежав на підлозі. Коло нього стояла якась лава. З гори настирно уп'ялась йому в вічі жовта електрична лампа.

Майборода звівся на ноги й почав пригадувати.

— Це район. Його привели сюди вчора ввечері. Його спіймали на вокзалі, коли він різав ножем собаку.

V.

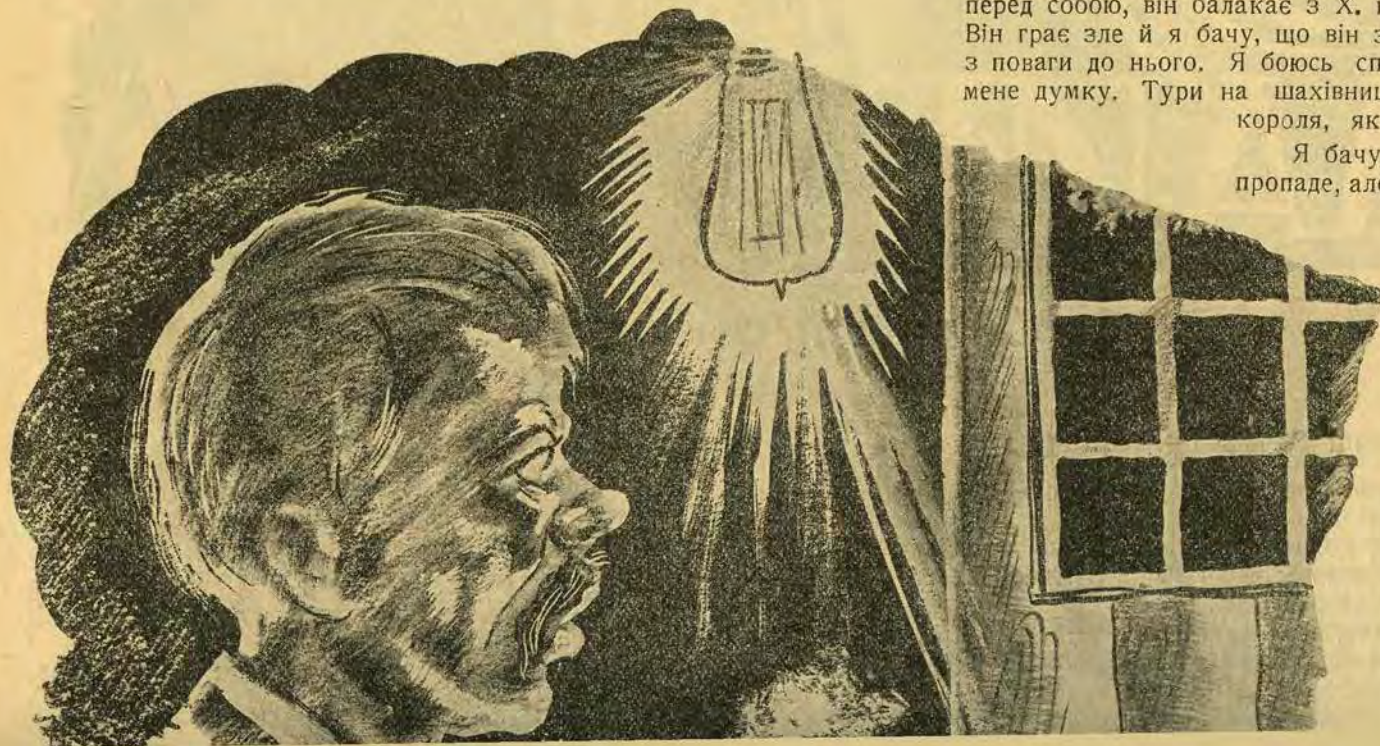
Ліричне intermezzo.

Ах! І мені сняться сні! Мені сняться тяжкі, сумні сні про забитих і умерлих товаришів. Я ніколи так не любив жінок, як своїх товаришів. Я відчуваю таку велику ніжність, таку синовню повагу до свого товариша, до його рук, до його рішучого обличчя, до його розумних, ласкових очей. Якби я міг, я брав-би його з собою в кешеню й розглядав-би, вибравши вільну хвилину, як дитина роздивляється нову, ще свіжу ляльку.

І от мені сняться товариші, що вмерли. Я бачу товариша перед собою, він балакає з Х. і сідає грати з ним у шахи. Він грає зле й я бачу, що він зараз програє, але я мовчу з поваги до нього. Я боюсь сполохнути його любов до мене думку. Тури на шахівниці в нього стоять обіруч короля, як пара його хворих ніг.

Я бачу, що зараз одна з них пропаде, але нічого не кажу. Я тільки

боязко кажу: „Здрастуй Мартине!“ Він холодно відповідає мені своїм низьким голосом: „Здрастуй!“ і зараз-же звертається знову до Х. Але я не ображаюсь, ні, я так радий, що бачу його. Я забув, що його розстріляли чехи в Казані, я тільки відчуваю, що можу його втратити кожну хвилину, кожну секунду. Руки мені тремтять, я жду, коли він скінчить партію. Я жаю, я жду довго, нарешті не можу, я вигукую:

З гори настирливо
уп'ялась йому в вічі
жовта, електрична
лямпа.

IV.

Сатана перемагає Майбороду.

В кімнату увійшов Петро Григорович. Він зробився такий товстий, що зразу було видно, що в ньому сатана. Він тихенько підійшов до Майбороди.

— Заспокійся, дурна голово,— сказав він хитро-ласкаво. Все одно, нічого не зробиш, поки хміль не вийде. Ось на тобі свитину, лягай і проспись.

Майборода подивився на Петра Григоровича.

Ззаду в матні йому ніби щось ворухилось.

Знов Майбороду обняв дикий страх. Він почав христити Петра Григоровича. Той стояв, наче чогось вичікував.

— Я піду звідси, Петре Григоровичу!— сказав Майборода рішуче.

— Нікуди ти не підеш. Чи може охота ночувати в районі? Сказав той якимсь хитрим голосом.

— Петре Григоровичу — ви сатана! сказав Майборода.

— Що це ворухиться в вас у штанях.

— Що ворухиться? Зараз побачиш,— сказав сатана,

І ззаду з штанів поволі-поволі виліз довгий, волохатий, рудий хвіст...

— Ой, ой, ой...— загейкав Майборода и кинувся навітки.

одповідає мені
низьким голосом.
стуй!" і зараз-же
тається знову до Х.
я не ображаюсь, ні
так радий, що бачу
Я забув, що його
стріляли чехи в
я тільки почував,
можу його втратити
кожну хвилину, кожну
секунду. Руки мені трем-
тять, я жду, коли він
скінчить партію. Я жду,
жду довго, нарешті
не можу, я вигукую

— Це ти, це не
це ти Мартине?

Він якось нахабно
не своїм голосом
ється, встає, повертає
мене обличчя й я бачу,
що це не він, а незна-
сний, ба й дикуватий
франт Віктор Фененко,
що вчився в нашому
класі. Але я все-таки
хапаю його за рукави

й питаю: — Де-ж Мартин, де-ж Мартин?

Він висмикує свою руку й нахабно сміється мені ввічі,
прокидаюся і мені здається, що я сам винний, що не вдержався
й сполохнув дорогу тіль товариша.

VI.

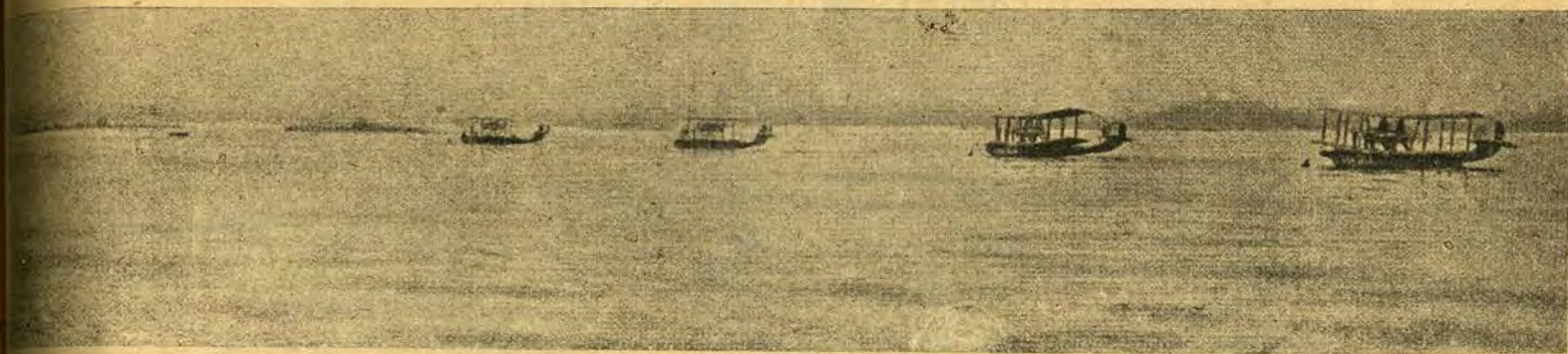
Чого Майборода програв гроші.

Майборода сів на лаві. Так, це був сон. Сьогодні його
мабуть, поведуть на допит. Питатимуться, чого він узяв гроші
з каси. Що казати?

Він хотів виграти на ці гроші в тоталізаторі й повернути
назад у касу. Ворожка казала йому, що він виграє. А він
ворожка знає, що каже.

Так не повірять. І сказати не дадуть. Хіба є бог у
цих людях? Не дурно-ж йому в цім місці приснився сатана.

Хіба може що друге приснитись у такому місці, де немає
хоча-б маленької ікони?

Ескадрія французьких гідропланів Шербурзької бази.

VII.

Майборода й міліціонер.

Відкрили двері і в камеру увійшов міліціонер. Майбороді затрусилась жижки.

— Збирайся, — сказав міліціонер.

Майборода звівся й вийшов. Прошли коритаром — у ко-сповигали міліціонери, підрайонні. Майбороді було дуже бо, його гнітило якесь смутне почуття.

Наче я щось украв, подумав Майборода. А він зроду не крав. Що за революції торгував державним майном — ж так робили! Но щоб він щось узяв чуже — крий боже!

Прейшли дві вулиці — щось народу дуже багато.

Щоб воно таке було?

— Ага, хресний похід!

— Так куди! І похід не тей що раніше. То було народу, жару, а тепер так собі — є де й протовпитись. На перше більше буває народу.

— Довели! — подумав Майборода.

Роду побільшало, міліціонер спинився. Майборода ста-

Він узявсь бігти — серце йому калаталось, той і ззаду теж побіг.

Майборода хотів уже вскочити в двір, коли чиясь важка рука брякнулась йому на плече. Майборода смикнув — друга рука схопила його за вухо.

Майборода повернувся од болю. Перед ним стояв крамар Пузанов.

— Як-же-ж моя свитина? — сказав Пузанов суворо. Потім він розвернувся і вдарив Майбороду в вухо.

Майбороді враз полегшало.

— Ви не бійтесь, — сказав він. — Ми з вами зробимо діло. Я таки приховав грошей з половину.

— Приховав? — ласкаво спитав Пузанов. — Це справа инша! Нате ось мою шапку, ходім, зніміть вуса та гайда до мене. Знайдеться де перебути. — Майборода ревно перехристився. — Є таки бог на землі і дбає своїми вірними! Є ще й чесні люди, спасибі їм.

Доведеться, правда, з Пузановим ділитись, то вже так.

— Ми вам паспортика обробимо, — сказав Пузанов та сипте собі де-инде служити. І профсоюзна картка є: хлопці дістали для брата, так я вам її приставлю.

IX.

Майборода й собака.

Зайшли до цилюрника й Майбороді зголено вуса.

Він поглянув у дзеркало.

— Збирайся,— сказав міліціонер.

Майборода звівся й вийшов. Пройшли коритаром — у коритарі сповигали міліціонери, підрайонні. Майбороді було дуже негарно, його гнітило якесь смутне почуття.

„Наче я щось украв“, подумав Майборода. А він зроду не крав. Що за революції торгував державним майном — всі-ж так робили! Но щоб він щось узяв чуже — крий боже!

Перейшли дві вулиці — щось народу дуже багато.

„Щоб воно таке було?“

— Ага, хресний похід!

— Так куди! І похід не тей що раніше. То було народу, як та хмара, а тепер так собі — є де й протовпитись. На перше справня більше буває народу.

„От! Довели!“ — подумав Майборода.

Народу побільшало, міліціонер спинився. Майборода став теж дивитись на юрбу. Йшли мало не самі баби. Хоч ні, он крамар знайомий киває, он одставна генеральша Тинякова йде. С-ж іше на світі хороші люди.

Майборода оглянувся. Міліціонер узявся купувати цигарки.

„Все одно пропадать!“ — подумав Майборода й стрибнув між баби. Ераз генеральша накинула йому на голову хустку, крамар нап'яв ззаду свитину й Майборода пройшов поєз міліціонера.

Міліціонер оглянувся і кинувся шукати, та спіткнувся й став. Майборода скинув хустку й подався у завулок.

VIII.

Майборода й Пузанов.

Майборода швиденько чимчикував завулком. Завулок був дуженький, нікого не було.

Раптом Майборода учув за собою чийсь похапливу ходу.

Нате ось мою шапку, ходім, знімть вуса та гайда до мене. Знайдеться де перебути. — Майборода ревно перехристівся. — Є таки бог на землі і дбає своїми вірними! Є ще й чесні люди, спасибі їм.

Доведеться, правда, з Пузановим ділитись, то вже так.

— Ми вам паспортика обробимо,— сказав Пузанов та сипте собі де-інде служити. І профсоюзна картка є: хлопці дістали для брата, так я вам її приставлю.

IX.

Майборода й собака.

Зайшли до цилюрника й Майбороді зголоно вуса.

Він поглянув у дзеркало — ну чистісінька баба. Якби ото раніше, так іди собі під хусткою й ніякий чортяка не зачепить.

— Оп'ять-же панотець вам метрику зробіть! — сказав Пузанов. — У них і печатка є і все, що треба.

Вони вийшли. Перед дверима грівся на сонці собака. Майборода одразу впізнав його. Це був той самий, якого він різав на екзалі.

— А це ти, сатано! — прошепотів Майборода. Він міркував із секунду, чого-б такого зробити.

— Дайте ножа, — пошепки сказав він Пузанову.

Пузанов витяг здоровий складний ніж. Майборода розчеприв його, обережно нахилився до собаки й, що-мав сили, встромив йому ножа в шию.

Собака дико зойкнув і помчав по вулиці.

Ніж стирчав у загривку.

— Здорово ви його! — засміявся Пузанов до Майбороди і взяв його під руку.

Майборода ще раз перехристівся й вони пішли вниз по вулиці.

М. Йогансен.

Тану-Тувинська делегація.

НА МЕЖІ СРСР, Монголії та Хіни, на південь-сході Мінусинської округи по річці Туба живе плем'я Тану-Тувин. Мішанці монгольської та фінської раси. Говорять монгольською та місцевою говіркою, загальною численністю до 100 тисяч чоловіка. Займаються вони здебільшого скотарством, промисловим мисливством. Повільно серед них шириться хліборобство.

зустріч молодій республіці і подає допомогу у справі її культурного та економічного відродження.

Дізнавшись про організацію у Москві Селянського Інтернаціоналу, ставить своїм завданням оборону інтересів селянства усіх країн та народів, Тану-Тувинська народно-революційна партія, селянство й скотарство прислали делегацію до Москви для ознайомлення з діяльністю Сель-Інтернаціоналу.

НА МЕЖІ СРСР, Монголії та Хіни, на південь-сході Мінусинської округи по річці Туба живе плем'я Тану-Тувин. Мішанці монгольської та фінської раси. Говорять монгольською та місцевою говіркою, загальною численністю до 100 тисяч чоловіка. Займаються вони здебільшого скотарством, промисловим мисливством. Повільно серед них шириться хліборобство.

З моменту очищення Сибіри від білих Тану-Тувинці вийшли із хінського підданства і утворили самостійну Тану-Тувинську республіку. СРСР йде на

зустріч молодій республіці і подає допомогу у справі її культурного економічного відродження.

Дізнавшись про організацію у Москві Селянського Інтернаціоналу, ставить своїм завданням оборону інтересів селянства усіх країн та народів, Тану-Тувинська народньо-революційна партія, селянство й скотарство прислали делегацію до Москви для ознайомлення з діяльністю Селянського Інтернаціоналу та з'ясування можливості приєднатись до нього.

М
А
Н
Е
В
Р
И
А
Н
Г
Л
І
Й
С
Ь
К
О
Ї

П
О
В
І
Т
Р
Я
Н
О
Ї
Ф
Л
О
Т
И

Му
Ку
в 3

Всесоюзний Автоперебіг

Машина в Харкові.

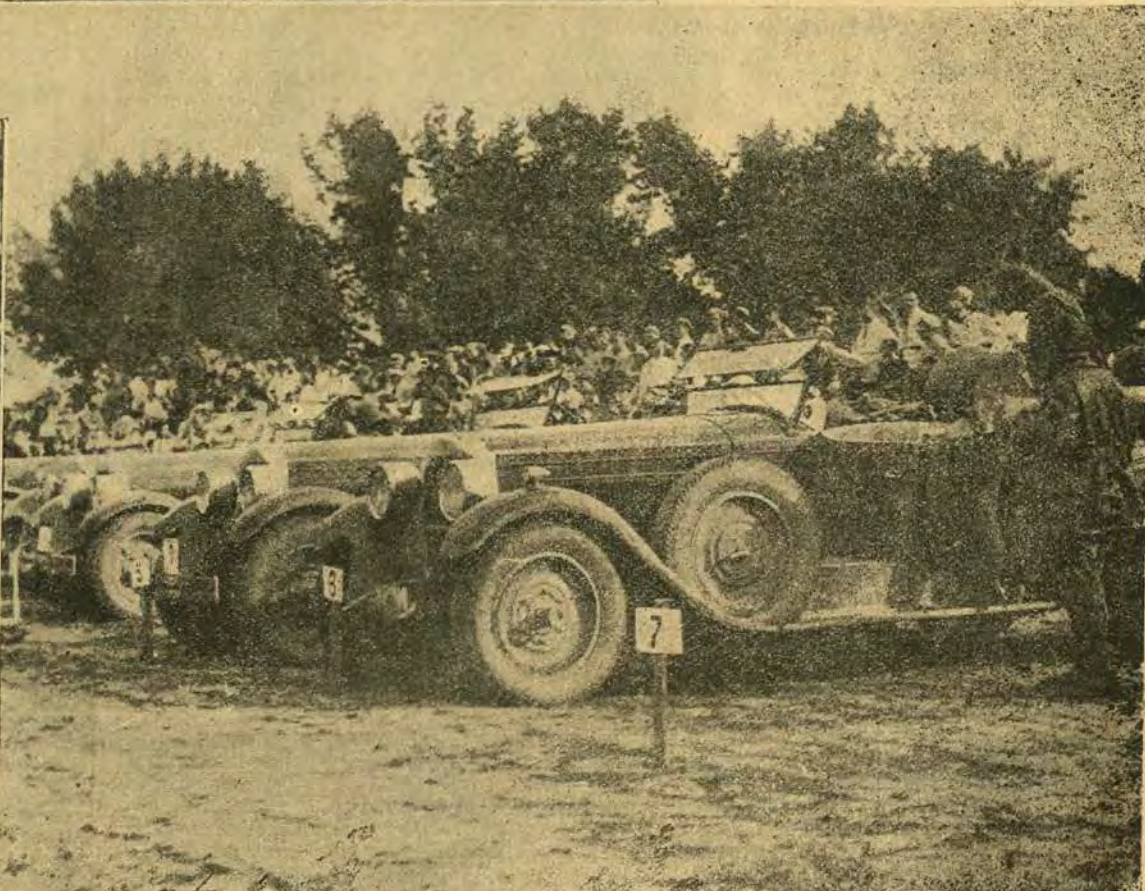

В автомобільному парку (авіагород).
Командир першої колони відповідає
на запитання публіки про подро-
биці перебігу.

...я фінішу. Командир
...обільної колони роз-
...щиком машини своєї
...колони.

В автомобільному парку (авіогород).
Командир першої колони відповідає
на запитання публіки про подро-
биці перебігу.

на шосе після фінішу. Командир
першої автомобільної колони роз-
повідає з гонщиком машини своєї
колони.

Ліворуч — Стінес, прозоруч — Опс.

„Інтернаціонал“ різних машин на спочинку після перебігу.

У неділю 23 серпня в Харків прибули машини Всесоюзного Автопере-
їзду Ленінград-Тіфліс-Ленінград.

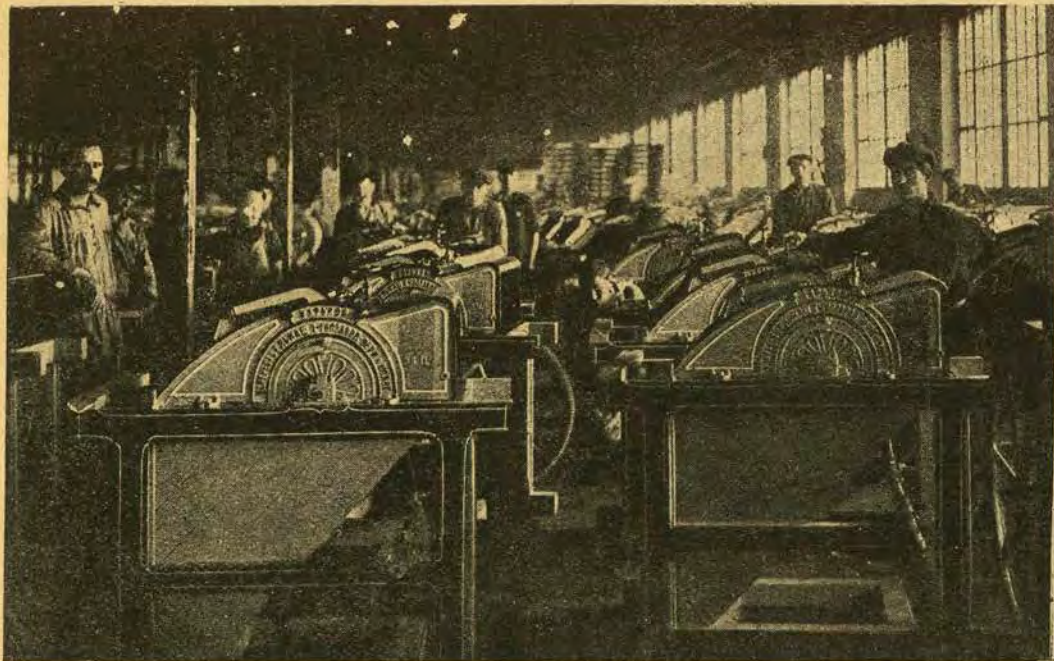
З 80 машин, що вийшли 18 серпня з Ленінграду, до Харкова дійшло
70 машин — французька машина «Рено» зіпсувалась і ледве дійшла до
Харківська.

Першою до харківського фінішу дійшла американська машина «Каде-
їл № 14» в 3 год. 37 хв., за нею французька машина «Паккард № 4» —
в 3 год. 37 хв. 10 сек., третьою — німецький «Мерседес № 2» — в 3 год. 41 хв.

З машинами прибуло 240 чоловіка, з них дві жінки — дочка нещодавно
померлого німецького мільярдера Стінеса, що сама веде німецьку машину
марки «Ага» і друга — кореспондентка німецької преси Опс. З видатних
спортсменів у пробігові бере участь славнозвісний італійський гонщик
Коніо на «Фіаті», де, між иншим, їде й кореспондент фашистської італійської
газети «Популо д'Італія».

24 серпня в 9 год. ранку машини рушили в дальшу подорож і повер-
нуться в Харків 7 вересня. Тоді відбудеться змагання на скорість.

„СЕРП І МОЛОТ“.

...Нові молотарки виліскували лаком...

ПОВІЛЬНО скрутивши з махри цигарку, старший робітник повів таку мову:
— ...Раніш господар більш торгував ніж виробляв, перепродавав закордонні машини, то-що, тепер-же „Серп і Молот“ не купляє машин за кордоном, а сам виробляє і незгірш ніж там, да,— хитнув упертим підборідком в знак підтвердження.

— За 25 рік-й на $5\frac{1}{2}$ мільйонів карбованців вироблено машин, в біжучому році гадають на 9 мільйонів виробити—значно більше ніж до війни,— зазначив виразно. Тоді підвівся й повів нас по цехах.

Ковадло й молот.

І куди ми попали?—
Парня? Пекло? Хаос?
Температура за 50°.
Гуркотить, бряжчить, торохтить...
Палають, гудуть десятки печей.
Летить до долу розпалене залізо, розкидає каскади іскор під ударами молота...

Немов демони сновигають засмагли, покриті вугляним пилом робітники, осяяні полум'ям й брудні краплини поту кинуться з натраченого цела

Робота на Рейдері.

— Ручна або-ж приводна молотарка 60 копиць вдень може обмолотити...

— А ось і млин для селянського помолу — 300 штук в цьому році взяв „Мельстрой“. Весь млин, як бачите, металевий. В зв'язку з електрифікацією буде поширюватись.

— А сортировки, фугтеля, віялки продаємо навіть в Турцію, Персію... Да, ще збираємось трієри виробляти. Вони ще

ПОВІЛЬНО скрутивши з махри цигарку, старший робітник повів таку мову:
— Раніш господар більш торгував ніж виробляв, перепродавав закордонні машини, то-що, тепер-же „Серп і Молот“ не купляє машин за кордоном, а сам виробляє і незгірш ніж там, да,— хитнув упертим підборідком в знак підтвердження.

— За 25 рік-й на 5½ мільйонів карбованців вироблено машин, в біжучому році гадають на 9 мільйонів виробити—значно більше ніж до війни,— зазначив виразно. Тоді підвівся й повів нас по цехах.

Ковадло й молот.

І куди ми попали?—
Парня? Пекло? Хаос?
Температура за 50°.
Гуркотить, бряжчить, торохтить...
Палають, гудуть десятки печей.
Летить до долу розпалене залізо, розкида каскади іскор під ударами молота...

Немов демони сновигають засмаглі, покриті вугляним пилом робітники, осяяні полумням й брудні краплини поту котяться з натрудженого чола...

Поривчасті, нервові рухи,—кидають, стромляють, підставляють розпалене залізо. Що-йно сновигають вагонетки. Бесперестанно б'ють молоти—на різні ритми, на різну силу. Тут і падаючий, хвостовий пневматичний... Тут і ручний... Кожний удар молота відбивається в твоїй гарячій скроні.

Бесперестанно цокотять Рейдера. Вони то і приковують нашу увагу. Невелике спорудження. Поруч піч відкіля робітник що-йно викидає розпалене залізо—зубці для борін. Два робітника хватають ці зубці довгими обценьками й вмиє оббивають на Рейдерах.

— Рейдера ці гордість заводу,— пояснює старший робітник—робимо самі. Кожен Рейдер за 120 робітників працює. Да, раніш з-за кордону призозили,—

й знов упертий кивск підборідком.

В царстві машин.

Пекельний гуркіт позад,— наче голові легче стало. Запахло масляною фарбою й сосною. Стролярний цех.

Ціла армія молотарок, віялок, корнерізок, соломорізок, плугів, борін й багато иншого знаряддя випирала незграбними ричагами, виліскувала металевими частинами, свіжою фаброю, лаком.

Очі старшого робітника тут засвітились теплим вогником й він ніжно гладив зашкорублою долонею одпаліровані, новенькі частини, охоче розповідав, пояснював найменші деталі.

— Ось маєте віялки... Удосконалено, точно підбрано сита, вентилятори—дають більшу продуктивність,— й він штурхав, цокав зашкорублим пальцем.

— Молотарки. Раніш були на центрах, незручні, тепер на глухих підшипниках, з точно перевіреном барабаном...

— А ось „пропашники“ „Планет“ американської системи, раніш привозили з Америки, тепер робимо самі... Від цукроварень, колективів маємо подяку...

— А це пружинна борона—теж раніш з Америки привозили. Борона дуже корисна в господарстві—після пару копирсає землю так, що можна зразу-ж сіяти,—на 6 дюймів бере...

— Зернодавилька,—теж дуже корисна річ в господарстві,—зберігає скот.

— Сортировки й фугтеля—перечищають зерно для засіву. Сортировка більше пропускає, фугтель менше, но зато краще. Сортировку можна замінити і віялку.

— Ручна або-ж приводна молотарка 60 коплиць вдень може обмолотити...

— А ось і млин для селянського помолу—300 штук в цьому році взяв „Мельстрой“. Весь як бачите, металевий. В звязку з електрифікацією буде поширюватись.

— А сортировки, фугтеля, віялки продаємо навіть в Турцію, Персію... Да, ще збираємось трієри виробляти. Вони ще ніколи ні в Росії ні на Україні не вироблялись. 1000 шт. в майбутньому році збираємось виготовити.

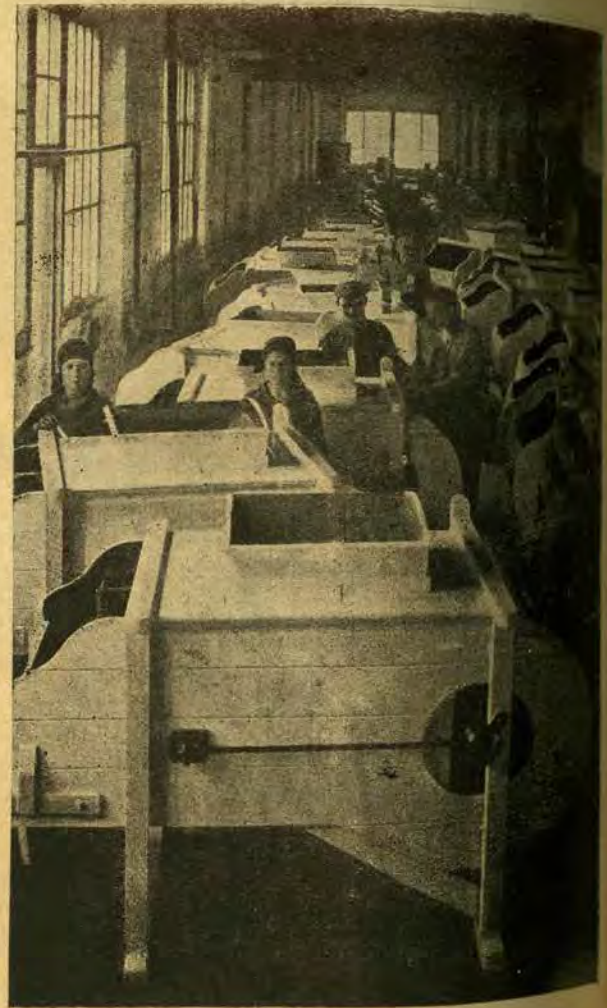
На зустріч віяло прохладую... Ми виходили з задушливих, шумливих цехів з важкою головою.

А там привільний степ розкинувся поза заводом. Задумані, сірі хати чекають гостей... Авони приходять... Партія за партією виходять з-за брами і поглядають на обрій, на села, на поля...

Село радо чекає гостей...

К. П.

Робота на Рейдері.

Фарбують віялки.

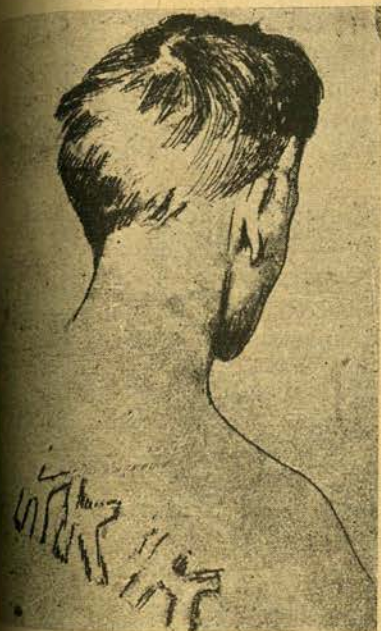
„КУ-КЛУКС-КЛАН“.

Реакційний рух в імперіялістичних країнах, головним чином, в Італії, Англії та Америці набуває найрельєфніших рис в зв'язку з масовим революційним рухом, що дедалі наростає в цих країнах.

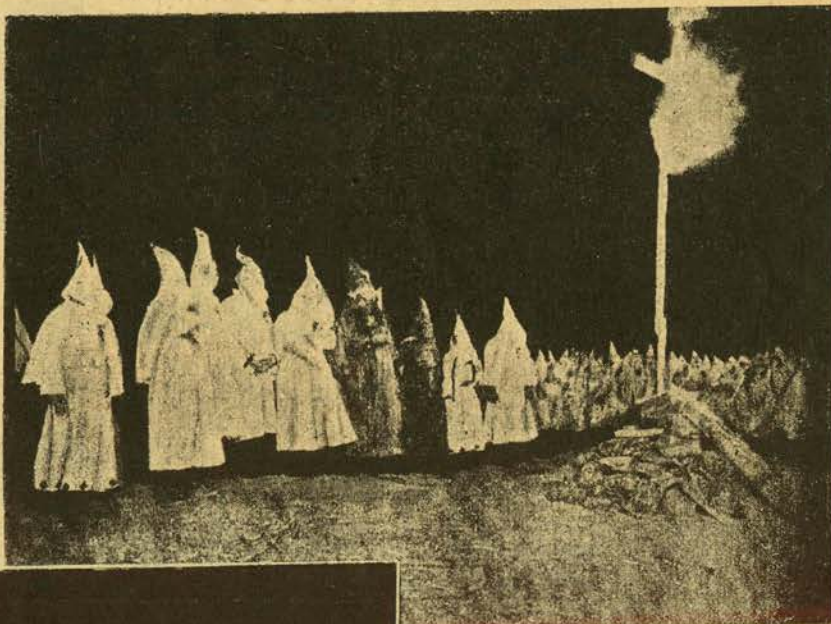
Італія в протипагу пролетарській революційній хвилі створила організацію фашистів—банду злочинців, озброєну стрільною зброєю, і, за прикладом бувшої російської чорної сотні, гумовими палюгами.

Перебуваючи під опікою самого «чорного герцога» — Мусоліні, італійські фашисти зовсім безкарно витворяють в країні, що захоцуть.

Бешкети «Ку-Клукс-Клана» доходили до такої міри, що навіть і губернатор обох Каролін, де особливо великий був вплив «Ку-Клукс-Клана», примушений був прохати у президента військової допомоги.

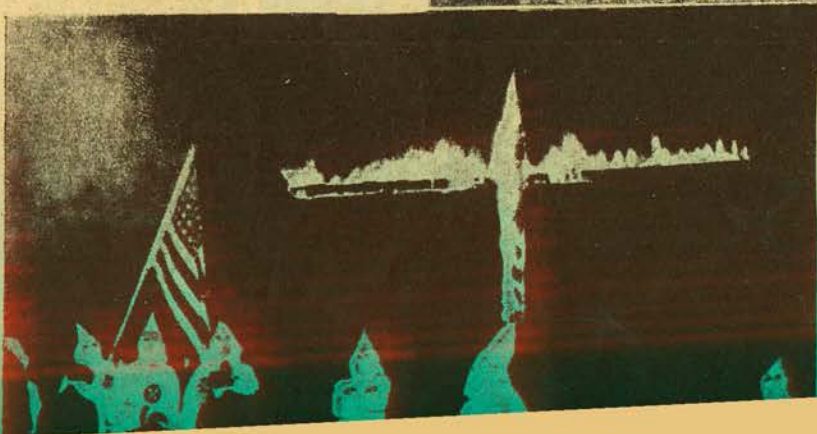
Знак „Ку-Клукс-Клана“.

Таємне зібрання уночі.

20 квітня 1871 року американський конгрес видав закона про особисту недоторканість президента і дав йому право братись до зброї, щоби підтримувати закон.

На цій то підставі президент, зметою ліквідації самочинств «Ку-Клукс-Клана», що досягли колосальних розмірів...

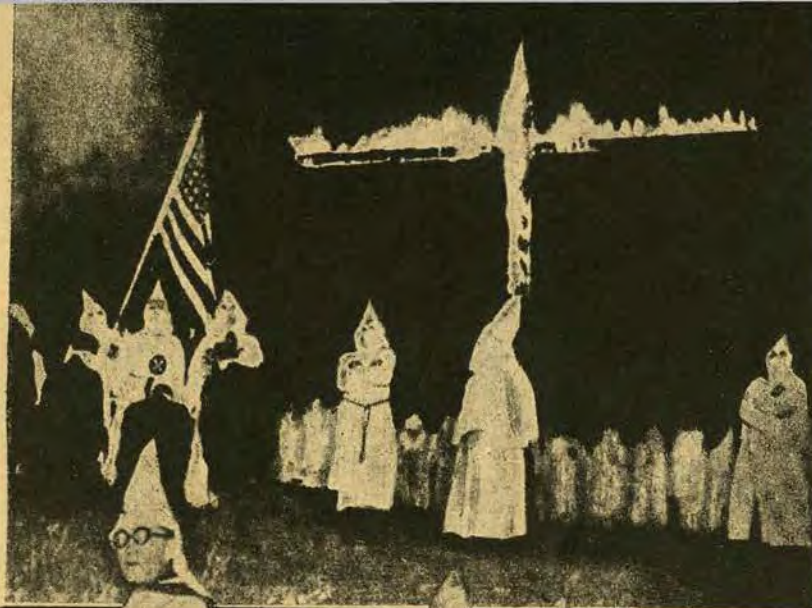
арам фашистів позаздри-
тійські «джентльмени» і
ли в себе організаціо
сорочників». Останні бо-
головним чином, з ро-
ми та соціялістичними
аціями. Не відстала від
руху й Америка. Енергійні
ерскроїли на фшиский
у, вже давно існуючу у
й Америці, хуліганську
ацію «Ку-Клукс-Клан».

анізовано цей таємний
ний союз у момент за-
північно-американської
південних штатів.

англійські «джентльмени» і
вирли в себе організацію
«орно-сорочників». Останні бо-
ються, головним чином, з ро-
нічними та соціалістичними
організаціями. Не відстала від
ого руху й Америка. Енергійні
перекроїли на фашиський
стат, вже давно існуючу у
нічній Америці, хуліганську
нізацію «Ку-Клукс-Клан».

Організовано цей таємний
ітичний союз у момент за-
нення північно-американської
ни у південних штатах. За
часів «Ку-Клукс-Клан»
і другу назву «Біла ліга».
рою «Ку-Клукс-Клана» було
тримання політичного і со-
льного гніту негрів.

Таємне зібрання уночі.

20 квітня 1871 року американський конгрес видав закона про особисту недоторканість президента і дав йому право братись до зброї, щоби підтримувати закон.

На цій то підставі президент, зметою ліквідації самочинств «Ку-Клукс-Клана», що досягли колосальних розмірів у південній Кароліні, оголосив у жовтні 1871 року в стані облоги 9 графств і чинив численні арешти, що хутко поклали край «Ку-Клукс-Кланові».

* * *

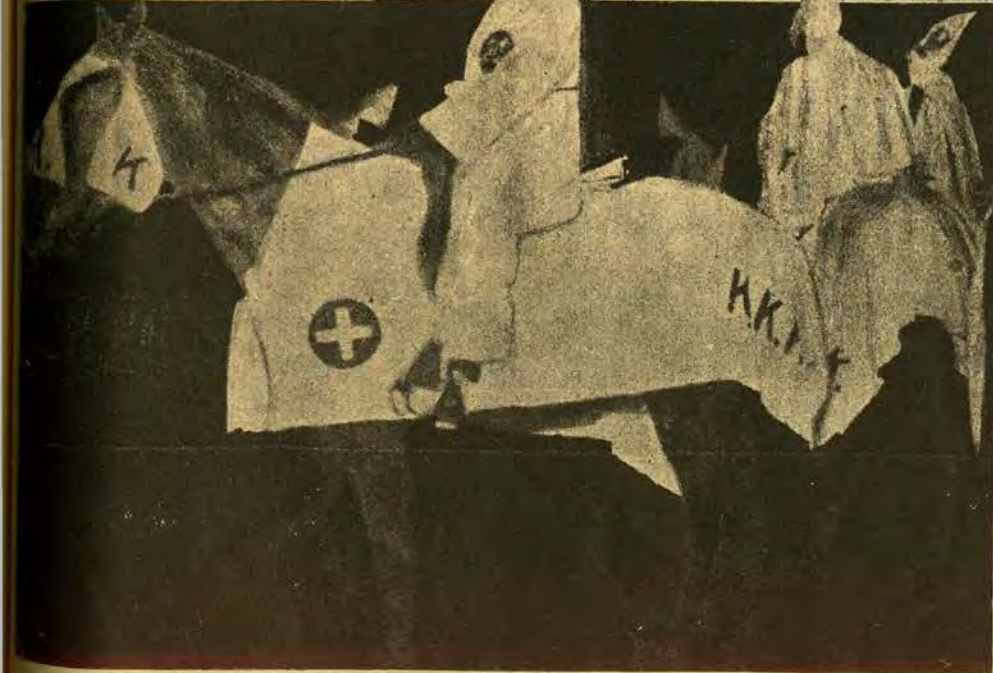
Сучасний «Ку-Клукс-Клан» вже не той. По суті своїй він є «таємною» організацією, що ставить собі за мету боротися з революційним рухом і охороняти сучасний лад. «Білі хлопці»,

Присяга

права, як і раніш, боряться з чужоземцями, охороняючи «чистоту нації», але тепер «Ку-Клукс-Клан» тісно зв'язаний з поліцією і його субсидують великі трести та банки. В Америці фашизм тільки зароджується і через те в політичному житті країни активно він не виступає, лишаючись тільки на сторожі інтересів капіталу.

Склад американських фашиських організацій такий: вони складаються з двох кол — найманих погромщиків і золотої молоді. Щоби залучити останню в лави «Ку-Клукс-Клана», і влаштували, головним чином для цього, конспіративну комедію, різні таємничі знаки, білий одяг, урочисті нічні паради й инш.

Революційні робітники партії С. Ш. особливо У. В. В. індустриальні робітники всього світу уперто боряться з «Ку-Клукс-Кланом» і часто діло доходить до форменних боїв. «Білі хлопці», що відродилися, бешкетують в країні без усякого покарання.

Парад „К.-К.-К“ уночі.

Сучасний Константинополь

Константинополь одне з самих старих міст Європи.

За нього та в ньому безліч вузлів зав'язували імперіалісти всіх часів, і греки і французи з англійцями і царські уряди Росії—всім хотілося там прапор свій поставити.

Більш за 50.000 білогвардійців перейшло через нього, заповнили тікаючи від більшовиків після захоплення Червоною армією Одеси, Перекопу та Криму.

Заповнили та не надовго. Якось видно не з того боку зайшли. Да й турки їм щось не сподобались. Непевний нарід турки стали. Хоч і феску носять і каву турецьку п'ють тютюн через довгі чубуки попалюють, а не ті стали, що при султані. Червоніють сильно. Гляди, шей до більшовиків докотяться.

Вїзди лучше «святая русь» поки не пізно. І повиїздили хто до Болгарії та Сербії, хто ліберальніше до демократичної Чехословаччини, а то й до Берліну та Парижу подалися. Від 500 тисяч чи й тисяча в Константинополі залишилася...

Крім Венеції, мабуть, жадне друге місце в світі сільки в собі берега морського немає як Константинополь.

А в середину його врзалася босфорова затока — Золотий Ріг, що майже на сім верстов заходить в суходіл.

Босфор це головний шлях до Константинополю. По ньому що-дня надходять до Константинополю десятки грузових та пасажирських пароплавів. Глибокий і бистрий він більше схожий на річку, що між високих берегів, вкритих дубами, тополями кипарисами та пініями котить свої

назад до берега. Золотий Ріг та Босфор розділяють Константинополь на три часті: на азіатському березі Босфора частина його Скутарі, де велетенське на багатьох десятинах, все в кипарисах та білих пам'ятниках кладовище Константинополя.

На південному березі Золотого Рогу-Стамбул найстаровинніша частина міста, цілком турецька.

На північному березі Золотого Рогу Галата.

А над нею на досить високій горі — Перу: європейська частина де поруч з чужинцями живе багато греків та вірменів,

Найбільше мальовниче виглядає Стамбул. Мечеті, палаці, будинки все тулиться одно до одного... Будівлі мечетей масивні і в той—же час легкі. Біля кожної 2—4 високої, стрункі мінарети; наче ліс якийсь дивовижний білими щоглами тягнеться у височінь до синього неба. Вулиці в Стамбулі вузькі покручені. Фасади домів повито пліщем та виноградом.

Скрізь кав'ярні, де на низеньких ослонах, а то на килимах та подушках сидять годинами мовчазні турки, п'ють з маленьких чашечок каву та методично смочують наргіле—приладдя, де дим тютюну переходить через воду і довгі покручені чубуки. Багато крамниць, де виробляють і продають різні вироби свої кустарі шевці, бляхарі, золотарі і т. д.

Величезні базари—ціле місто з вулицями, завулицями, з тисячами крамниць кустарів і торговців. Тут продають все те, що потрібно для нескладного турецького побуту.

Турки все роблять уважно: поважно п'ють каву, поважно розмовляють і торгують також поважно.

Босфор це головний шлях до Константинополю. По ньому щодня надходять до Константинополю десятки грузових та пасажирських пароплавів. Глибокий і бистрий він більше схожий на річку, що між високих берегів, вкритих дубами, тополями кипарисами та пініями котить свої блакитні води.

По обох берегах його, ще од Чорного моря і де далі то частіш, розкидано білі хатки, будинки. Вони скоро переходять у маленькі і більші дачні місцевості, а далі передмістя самого Константинополю. Пливають по ньому вперед і назад пароплави, багато парусних суден, прудко сновигають веселі шірке маненькі пароплави-що ними сполучено Константинополь та його околиці.

Чимало і каїків, невеличкі-човни що є водяними візниками Константинополю.

Золотий Ріг це гавань Константинополю.

В ній завжди повно пароплавів різних націй здебільшого англійських, італійських та грецьких.

Тут каїків уже безліч. Роботи багато. Треба сотні пасажирів та матросів відвезти на берег і знову привезти до пароплавів, сотні купців з усяким крамом треба одвезти на пароплави й

Стамбул, Нагорі — башта.

Константинопольський порт.

багато крамниць, де виробляють і продають різні вироби свої кустарі шевці, бляхарі, золотарі і т. д.

Величезні базари—це місто з вулицями, завулицями, з тисячами крамниць кустарів і торговців. Тут продають все те, що потрібно для нескладного турецького побуту.

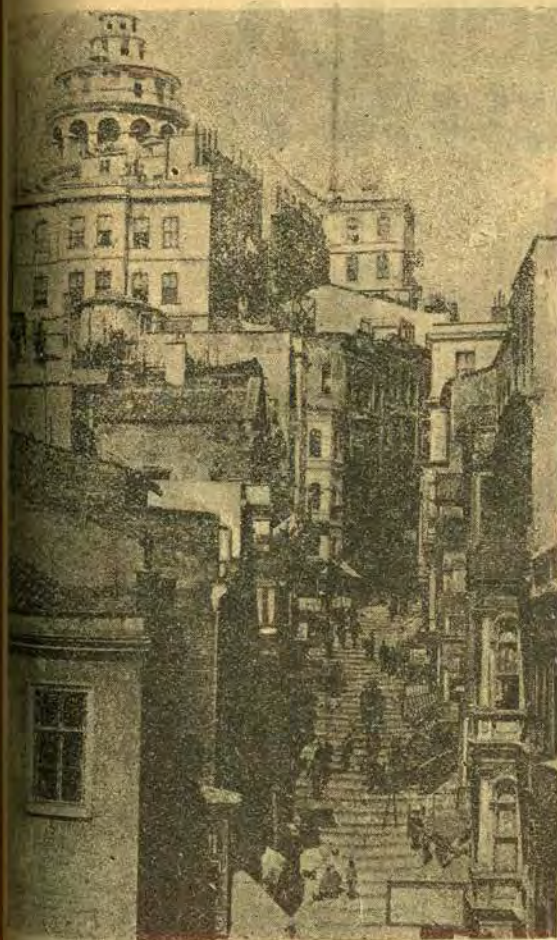
Турки все роблять поважно: поважно п'ють каву, поважно розмовляють і торгують також поважно.

Новий міст, що сполучає Стамбул з Галатою. Тут рух величезний... Всі кудись поспішають... На обох кінцях його стоять збірники, що з піших і кінних і авто беруть гроші за перехід через міст.

Галата портова частина. Все в ній живе портом, для порта. Тут люди, і коні, і авто-все перемішано й по деяких вулицях натовп такий густий, що дивуєшся як авто і коні не давлять людей. Галата найбільш інтернаціональна частина міста тут матроси всіх націй, тут турки, вірмени, греки, євреї.

Здається що всі тут торгують. Гамір, крик, метушня. Складна симфонія звуків, рухів і фарб. А на горі Перу—європейська частина. Тут кращі магазини, банки посольства...

В Перу найбільше і білогвардійців російських видно. Частина живе добре, торгує. Торгує крамом всіляким, торгує валютою, служить в крамницях. А більшість бідує займається дрібним комісіонерством, робить всяку випадкову роботу, багато і просто стар

Вулиця в азійськ. частині Константинополю.

Міст через Стамбул.

цює..... Маса жінок пішла до публічних домів Галата багато служить по ресторанах, кав'ярнях підробляючи також своїм тілом. Чимало з них — модні ко-

речини, тут, хоч менше ніж в Ангорі, але все-ж фактала свій відбиток.

Кріпне професійний рух, організується пролетаріят, хоч він тут і не дуже численний. Змінився і побут і в першу чергу це відбулося на жінці турецькій; зовнішньою ознакою зміни стало те що вже більшість жінок познімали чадри.

Константинополь навіть підупавши, все-ж таки ще багате і пишне місто: він ще й зараз значний центр світової торгівлі, ще й зараз панує в ньому старий буржуазний дух, повно стремління до валютних операцій, швидкої наживи, він все ще такий чужий убогому турецькому селянинові, такому бідному, що навіть і воза доброго не має, що навіть і коліс справжніх до воза справити ще не у силі, а замість коліс вживає кружалки збиті з дощок.

Іде в Туреччині велика перебудова і психологічна, і політична, і соціальна.

Переживає її й Константинополь і колись коли він знайде шлях як стати йому до послуг основної маси турецького народу — анатолійського селянина та робітника, повернеться до

Константинополь, що був колись центром всеї по Турції, центром торгівлі, центром релігії, зараз сильно ав. Центр політики зараз Ангора, торгівля через блокаду ських Республік Антантою, сильно зменшилася, бо головне тут транзитна торгівля; торгівля, внутрішня почала пере- до Смирни, яка ближче до Ангори географічно і ближча до неї по духу. Немає султана, нема й голови релі- Та й взагалі після революції релігія загубила ту вели-

Вулиця в азійськ. частині Константинополю.

Константинополь, що був колись центром всієї політики Турції, центром торгівлі, центром релігії, зараз сильно відупав. Центр політики зараз Ангора, торгівля через блокаду Балканських Республік Антантою, сильно зменшилася, бо головне була тут транзитна торгівля; торгівля, внутрішня почала переїздити до Смирни, яка ближче до Ангори географічно і ближча економічно до неї по духу. Нема султана, нема й голови релігійного. Та й взагалі після революції релігія загубила ту велику роль—що колись відогравала в житті старої Туреччини. Людей за ці роки поменшало. Кажуть що тисяч на триста. Революція що так змінила і устрій і побут і політику Ту-

торанах, кав'ярнях підробляючи також своїм тілом. Чимало з них — модні ко-

Константинополь навіть підупавши, все-ж таки ще багате і пишне місто: він ще й зараз значний центр світової торгівлі, ще й зараз панує в ньому старий буржуазний дух, повно стремління до валютних операцій, швидкої наживи, він все ще такий чужий убогому турецькому селянинові, такому бідному, що навіть і воза доброго не має, що навіть і коліс справжніх до воза справити ще не у силі, а замість коліс вживає кружалки збиті з дощок.

Іде в Туреччині велика перебудова і психологічна, і політична, і соціальна.

Переживає її й Константинополь і колись коли він знайде шлях як стати йому до послуг основної маси турецького народу—анатолійського селянина та робітника, повернеться до нього та сила що відограватиме значну роль в житті перебудованої робітничо-селянської Туреччини.

І. Мандрівець.

Микола Голубничий.

У ЛІКАРНІ.

Пришов до неї у лікарню...

(десь похилились явори).

Невже погаснуть очі карі,

Яким потрібно так горіть?

Проклята хворість на легені—

Друкарня лишила сліди.

— Чому не прийде дужий геній

Життя вернути молодим?

десь що-дня зростають домни,

Родзони мають на полях.

Як же зацвіта заводу гомін.

Як же зацвіта новим Земля.

Д. Фальківський.

* * *

Чогось гуде так вітер говірливий

І журно

Зорять

Зорі

Угорі,—

Коли проходжу зморений,

Журливий

В вечірній час за містом пустирі.

Я знаю:

Що за сотню—другу кроків

Мене поглине міста чортів шум...

Чого-ж,

Чого-ж ти, вітре кривобокий,

Чого ревеш, немов мені на глум?..

Я знаю:

Що не стану більш за соху,

Не прооре леміш пахучої ріллі,—

Бо в тепер молюсь другому богу!

І мені чогось так журно,

Журно стане;

Його я проміняв на сірий камінь,

Зміняв на місто соху й чересло.

Не запряжу я більш буланих коней

Не проорю я лан пухкий,

Як дим.

Мій кінь новий станки пасами гонить,

І рже іржанням гугнявих машин.

В моїх думках—

Задрипане село:

І от...

Що-дня,

Коли я йду з роботи

І журно

Зорять

Зорі,—

Угорі,—

Я хочу так плугами розпороти

Оці міські порожні пустирі...

Бо в мене серце—

На дві половини

(Чого-ж ти, вітре,

вітроньку вже зник?)

Знає:

— Був і будеш селянином...

А друга каже:

— Ти вже робітник.

Редакція журн. „Clarté“, присвячуючи цілком свій черговий № 76—подіям у Мароко під загальним гаслом— „Проти війни в Мароко, проти французького імперіялізму“, наводять думки про Мароканську війну найвидатніших письменників, вчених, громадських діячів, а також видатних військових діячів.

На запитання журналу „Clarté“ „що думаєте ви про Мароканську війну?“, одержано 52 відповіді. Витяги з частини найхарактерніших відповідей ми наводимо.

говорити багато з цього приводу, бо всім відомо, що я проти всякої війни.

Цю війну треба огудити навіть з національного погляду. Вона розорна для Франції. Я не можу не дивуватися дурості наших капіталістичних проводирів, що прискорюють фінансову загибель Франції, кидajući в безодню останні народні ресурси“.

Шарль Вільдрак.

Відомий поет—основоположник, разом з Дюамелем і Ю. Роме-ном, течії „унанімістів“.

„Ось парламентарі, що розпинаються, кажучи про своє прагнення миру, на всіх політичних банкетах, на всіх виборчих зборах. А опинившись при владі, вони розпочинають колосальну війну.“

Ця заборча політика рано чи пізно примусить схід повстати проти ганебних цивілізаторів Заходу.

Колоніальну війну завжди вигадують європейці. „Честь Франції зачеплено“, бо Мароко має підземні скарби.

Нам не вистачає грошей на все, крім війни. І сотні, тисячі молодих людей, менш зацікавлених завоюванням Рифа, ніж французький банк, загинуть на африканській землі“.

Жорж Дюамель.

ЄВРОПЕЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Ромен Ролан.

Славнозвісний сучасний французький письменник, один з проводирів літературної групи „Clarté“, що об'єднує антимілітаристів і друзів Радянських Республік.

„Само собою розуміється, я приєднуюсь до протесту проти Мароканської війни. Я не вважаю за потрібне

Франція втратила в значній частині престиж, моральний і матеріальний кредит“.

Мішель Корде.

Молодий белетрист, вславився романом „Спустошені душі“, де змальовується настрої Франції після війни.

„Я думаю про Мароканську війну те-ж, що й про всяку колоніальну війну: це шарж на війну континентальну, тільки методи її простіші й бруталніші: найчастіше намічений нарід за щось обвинувачують, потім нападають на нього. Нарід зрозуміло, пробує боротися. Гине кілька солдат; далі справа йде відомим способом: в ім'я національної честі починаються утиски; тубільців, що обороняють рідну землю, оповіщають за бунтівників...“

Чи існує, кінець кінцем, Ліга Націй?“

Віктор Маргеріт.

Автор відомих романів „Моніка Лербье“, „Товариш“, „Проститутка“ й инш., де зазначається розклад старої моралі в сучаснім буржуазнім суспільстві і зародок нових, вільних взаємин між чоловіками й жінками.

„Ганьба після досвіду останньої війни дозволяти гинуть одним людям для зба-

Відомий поет — основоположник, разом з дюамелем і Го. Роме-
ном, течія „унанімістів“.

„Ось парламентарі, що розпинаються, кажучи про своє
прагнення миру, на всіх політичних банкетах, на всіх виборчих
зборах. А опинившись при владі, вони розпочинають колосальну
війну.“

Ця заборча політика рано чи пізно примусить схід пов-
стати проти ганебних цивілізаторів Заходу.

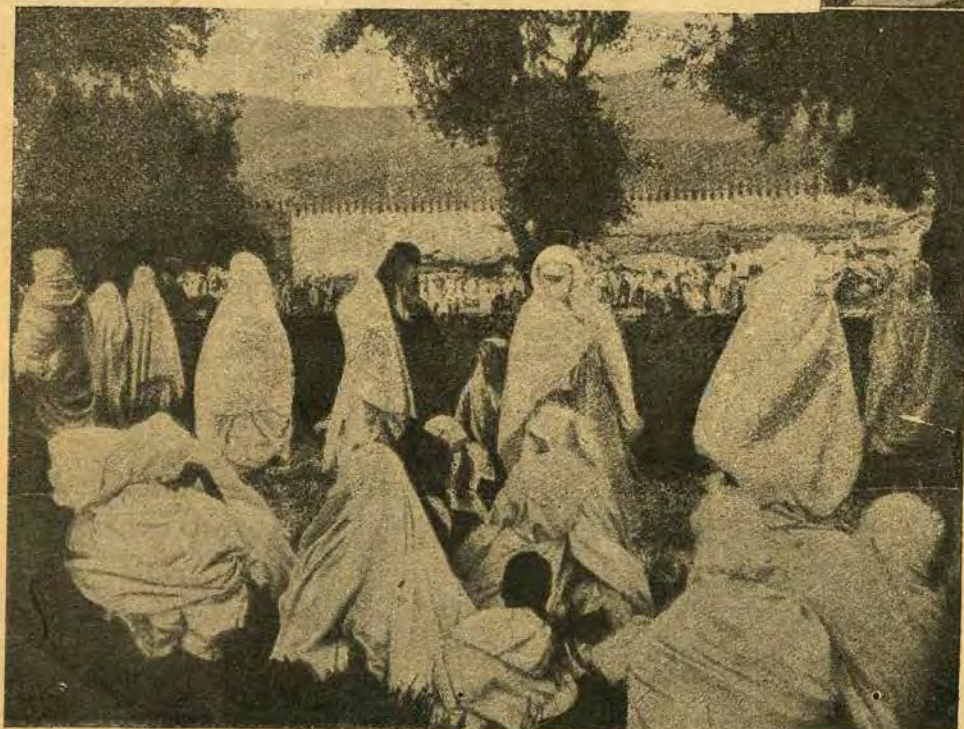
Колоніальну війну завжди вигадують європейці. „Честь
Франції зачеплено“, бо Мароко має підземні скарби.

Нам не вистачає грошей на все, крім війни. І сотні, тисячі
молодих людей, менш зацікавлених завоюванням Рифа, ніж французький
банк, загинуть на африканській землі“.

Жорж Дюамель.

**Поет і белетрист з школи унанімістів. В серії романів і повістей дуже
рельєфно виявив різко анти мілітаристські тенденції своєї групи.**

„Багато пацифістів уявляє собі, що Мароканська війна не схожа
на інші, що метою її є мир, цивілізація й инш. Це не так. Війна в
Мароко нічим не відрізняється від інших війн, і через цю війну

Кладовище в м. Фесі (Мароко).

**Автор відомих романів „Моніка Лербье“,
„Товариш“, „Проститутка“ й инш., де
вказується розклад старої моралі
в сучаснім буржуазнім суспільстві і
зародок нових, вільних взаємин між
чоловіками й жінками.**

„Ганьба після досвіду останньої війни
дозволяти гинуть одним людям для зба-

Посланці Абд-Ель-Херима, що прибули до
Мадриду для переговорів.

чення інших, бо така мета війни, не вважаючи
на красномовні слова“.

П'єр Амп.

**Белетрист, виступив на літературне поле ще
перед війною (1912 р.), але особливо
став відомий лише після війни своїм вироб-
ничими романами, особливо близькими ра-
дянському читачеві.**

„Я не знаю, чи є Абд-Ель-Херим соціяльний
реформатор, але навіть негативна відповідь на
це питання не дає права європейцям силою за-
бирати Рифські копальні, тим самим подаючи
рифлянам приклад мілітаризму. Ми — побіденні
канібали. Чим відрізняється радість дикуна,

Абд-Ель-Херим
году
радо
він ді
бою
жінка
вали“
Ж
Сучас
„Піс
23
„Я
війну
Вони
і, під
цивілі
нанс
Письм
Гоним
змаль
гртліс
лю.
„Вся
дегід
Ось
такі
яку
і всь
впод
твіни
подат
Надс
„бу
чи
висно
тільк
Абд-Е
ком.
ників
нанті“

В МАРОКО

Жан Ришар Блох.

Сучасний французький белетрист, відомий своїми книжками „Леві“ і „Кариавал—це смерть“, у нас не перекладеними.

„Лицеміри ті, хто каже: „Мароканці напали на нас, ми обороняємось“, тоді як прекрасно знають, що ми пішли на них. Лицеміри ті, хто каже: „Ми обороняємо європейську цивілізацію від дикунів“, знаючи, що цивілізація не має нічого спільного з помилками імперіалізму і з нахабством правління французького проконсула“.

Віктор Баш.

Професор літератури у Сорбонському університеті.

„Ми, учні Жореса і Перевансьє,—проти колоніальних війн кажемо, що всі народи будь-якої раси, релігії, цивілізації мають цілковите право вільно розпоряджатись собою з умовою не поневолювати інших народів. Через те 25 травня ми голосували в порядку справ, що уряд повинен якомога швидше відновити в Мароко довгий мир, яким гарантовано було-би безпеку населенню французького краю і постачання харчових припасів риф'янському населенню. Слід-би вимагати від уряду республіки щоб він негайно припинив різню і почав мирні переговори. Але ми, на жаль, не досить поінформовані про причини війни і чи справді Абд-Ель-Керим завзятий честолюбець, що задумав, після перемог над іспанцями, взяти верх і над французами. Об'єднаймо-ж наші зусилля, дорсгий

Але розумна людина, не звязана політикою, розуміє, що вся відповідальність лягає на тих, хто переплив моря, щоб явитися туди, де вже раніше жили інші. Що казати про справедливість, коли в кого сила, той і правий. Що казати про честь країни, коли відомо, що зачеплено інтереси деяких, а зовсім не держави. Наш спільний інтерес, щоби наші діти були живі і щоб не тратилось марно сотень мільйонів, потрібних на мирну роботу, на створення того загального добробуту, тієї справедливості, яких вимагає життя“.

Ген. Вейган—головноком. франц. війська в Маґоко.

Люсьєн Декав.

Відомий белетрист, член академії Гонкурів, особливо вславився своїм романом „Старий Філемон і його стара“. (1913-й).

„Що до війни в Мароко, то треба відшукати, кому вигідний цей злочин. І ми шукатимем уперто“.

Ганерал Персін

„Мароканська війна порушила питання, чи мають право, так звані цивілізовані народи експлуатувати скарби мароканської країни під тим приводом, що мароканці нездатні на це і що така експлоатація потрібна для інтересів людства. Коли Ліга Націй вирішить це питання позитивно, то лишається ще спитати у самих мароканців їхньої думки на це питання. Вони можуть відповісти, що хай цивілізовані нації задовольняються щастям культури в себе, давши змогу мароканцям жити, як жили колись спартанці. Міркувати-ж про права народів розпоряджатись самим собою—марно потрачений час“.

Андре Жермен.

„Колонізація сама по собі несправедлива. Слід сподіватись, що європейські народи збагатять мароканців“.

республіки щобвнн легайдн припинн рнзно н почав мнрн переговорн. Але мн, на жалн, не доснть понформованн про причнн вннн н чн справдн Абд-Ель-Кернм завзятнй честолобець, що задумав, пнсля перемог над нспанцями, взятн верх н над французами. Об'єднаймо-ж наші зуснлля, дорсгнй

прнводом, що мароканцн нездатн на це н що така експлоатацня потрнбна для нтереснв людства. Коли Лнга Нацнй внрншнть це питаннн познтивно, то лншається ще спнтатн у самнх мароканцнв нхньою думкн на це питаннн. Вони можуть вндровнстн, що хай цивнлнзованн нацнн задовольняються щастям культури в себе, давшн змогу мароканцям жнтн, як жнли колись спартанцн. Мнркувати-ж про права народнв розпорятнжнсь самнм собою—марно потраченнй час“.

Андре Жермен.

„Колоннзацня сама по собі несправедлнва. Слнд споднватнся, що европеускн народн збагнуть нарештн, що вони не мають някого права, на шндставн порнзненностн расн або колнру шкнрн, поневолюватн нншн нацнн ннжчою чн вищою цивнлнзацнн, ннж наша; ннякнй справжннй поступ неможлнвий, покн люди внрнтнмуть, що наче б-то нснує честь нацнн, яку треба захнщатн, замнсть того, щобн бачнтн в нацнн просто чесне суспнльство з обопнльннм забезпеченням. Що таке богннння вндрчнзна?! Мароканська вннна, з прнводу якою в палатн й по вснй краннн знов забалакали про „нацнональну честь“, показала нам, протн чогу повиннн мн боротнся в нм'я розуму й рацнн“.

Лнворуч—маршал Петен—фр. генерал; Праворуч—еспанський днктатор Прнмо-де-Рнвера.

Андрн Барбюс,—н вимагаймо внд уряду, щоб внн усе зробнв для замиреннн, але не захочукнмо Абд-Ель-Кернма в його ворожнечн до нас. Заявнмо нашу огнду до вннн де-б нї не пндртвовлялн“.

Севернн.

Псевдоннм французькою пнсьменнцн Каролнн Ремп—журналнстн, захнсннцн й наступннцн демократнчною ндею свого друга, вндромого соцннлнста Ж. Валеса.

„Я протн вснх вннн без вннятку“.

Професор Пренан.

„Моя думка про цю вннну це думка вснх людей, внльннх внд полнтнкн, а також внльннх внд егонстнчннх мнркувань. Вннна завжди—дурнсть н злочнн. Тн, хто уявляє, що вони є втнлення Францнн, кажуть, що внннн мароканцн—прнвндрнцн н що наш обов'язок—втнхомирнтн н покаратн бунтнвннкнв.“

В лагерн Абд-Ель-Кернма. Рнфськн кабнлн ведуть полоненнх французнв.

НА МАРОКАНСЬКИМ ФРОНТІ

Місцевість, де відбувається мароканська війна.

Марсель Сей.

„Подібно війни 1914-1919 років, Мароканська війна—це явище капіталістичної хвороби. Явище жахливе, огидне і проти якого нема іншого способу, як цілковита зміна влади. Насамперед боротися треба з націоналістичною історією, з святою любов'ю до батьківщини. Треба негайно скасувати некрутський призов, обов'язкову службу. Війни ще довго будуть, але треба охоронити від різни тих, хто не хоче вмирати“.

Генрі Пуляйль.

„Проти Мароканської війни, проти всіх війн. Але що значать протести, коли загалом ми безсилі!“

Шарль Грид.

„Перше, ніж починати цю різню, слід було розглянути вимоги Абд-Ель-Керима і виконати їх у межах можливого“.

Поль Елюард.

„Франція — країна сміху. Вона сміється завжди, низько, з усього. Хай вороги радіють, принижують її, сиплять на неї удари. Я чекаю від цього Волі. Всяка війна передбачає поразку, а поразка революцію“.

П'єр Бонарді.

„Я гадаю про Мароканську війну те-ж, що й про всі війни взагалі. Нема такої ідеї, що виправдала-б жертви людьми. Одне з двох: або слухна ідея поширення колонізації, або вона неслухна. Чи маємо ми право дивілізувати людей проти їхнього бажання? Як-що Абд-Ель-Керим є дійсно представник риф'янської республіки, якої хочуть риф'яни, і бунт викликано ганебними вчинками цивілізаторів, а війна була наслідком низьких інтересів, то я скажу: Мароканська війна—ганьба“.

Шарль Генрі Гірш.

„Ніхто не має права зазіхати на життя другого. Війна вбиває май

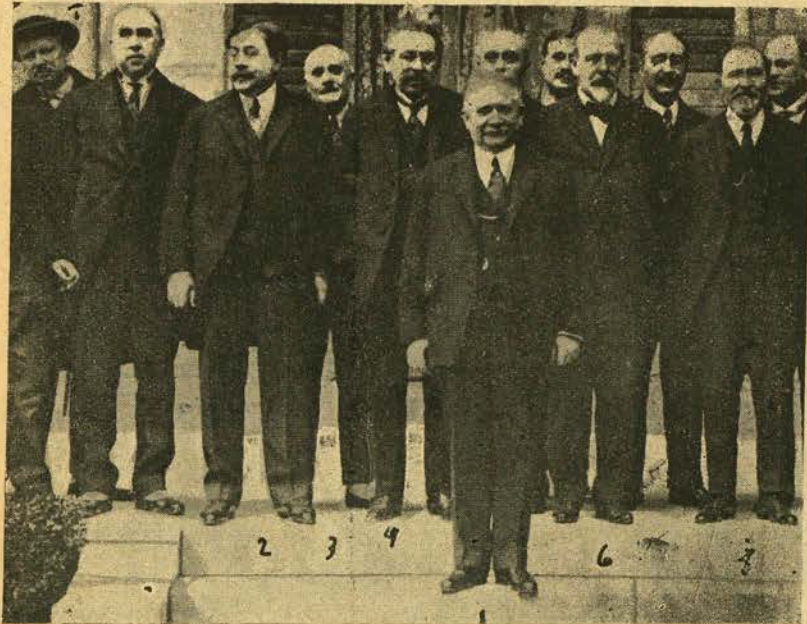
„Проти Мароканської війни, проти всіх війн. Але що значать протести, коли загалом ми безсилі!“

Генрі Пуляйль.

„Проти Мароканської війни, проти всіх війн. Але що значать протести, коли загалом ми безсилі!“

Шарль Грід.

„Перше, ніж починати цю різню, слід було розглянути вимоги Абд-Ель-Керима і виконати їх у межах можливого“.

Французький кабінет, що виніс постанову про репресії в Мароко.
Попереду — президент Думерг.

Хай вороги радіють, принижують її, сиплять на неї удари. Я чекаю від цього Волі. Всяка війна передбачає поразку, а поразка революцію“.

П'єр Бонарді.

„Я гадаю про Мароканську війну те-ж, що й про всі війни взагалі. Нема такої ідеї, що виправдала-б жертви людьми. Одне з двох: або слушна ідея поширення колонізації, або вона неслухна. Чи маємо ми право цивілізувати людей проти їхнього бажання? Як-що Абд-Ель-Керим є дійсно представник риф'янської республіки, якої хочуть риф'яни, і бунт викликано ганебними вчинками цивілізаторів, а війна була наслідком низьких інтересів, то я скажу: Мароканська війна — ганьба“.

Шарль Генрі Гірш.

„Ніхто не має права зазіхати на життя другого. Війна вбиває майбутнє, а ті, хто викликає війну, самі від неї ніколи не гинуть. Абд-Ель-Керим дурить своє військо, наче воно б'ється на славу Алаха, тоді як він має на меті матеріальну вигоду. Європейське військо боронить честь свого знамена, не підозріваючи, що цей ідеал криє за собою грошові комерції різних торговців буржуазними цінностями і крамарів, які самі не б'ються. Розумом і серцем бажую миру Мароко і на всій земній кулі“.

Мароко. Султан Мумій-Юсеф.

ЛЮБОВ

(Оповідання).

Петро Ванченко.

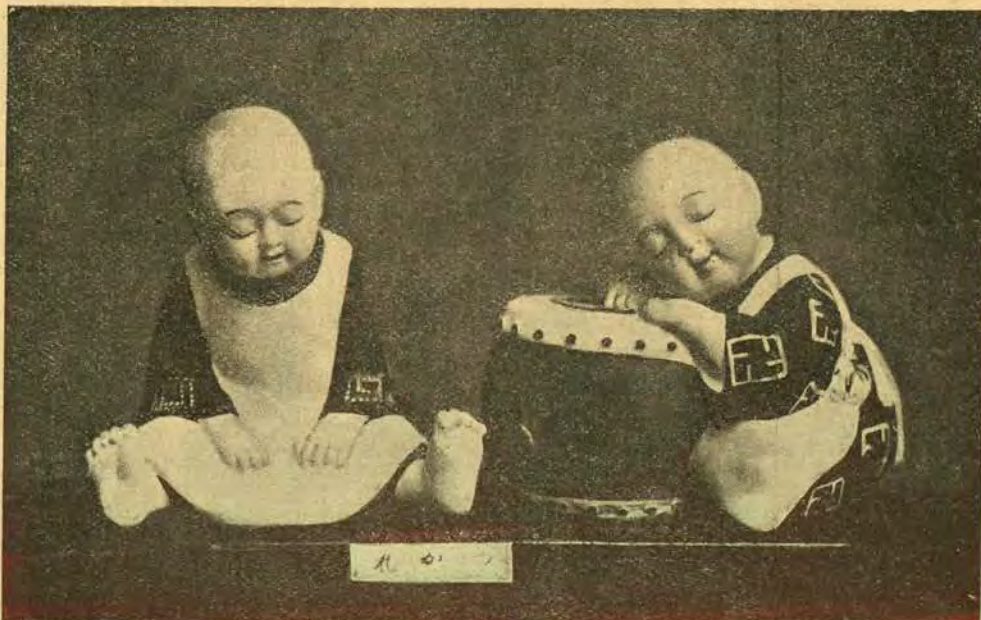
Вперше—і тоді, коли почалася любов—вони зустрілися в клубі.
Додам іще: як із часів сідої давнини,—зустріч ця сталась випадково.

ють в чадному повітрі чотирьох стінок великої передньої з нарізними драбинами.

А іноді вона зупинялась перед якимсь квітчастим плакатом і довго сверлила його очима.— Вона тоді нічого не думала. Вона тільки знала, що там, куди поспішала.

ЯПОНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Останні вироби з теракоту.

„Заслухався... ..Загрався“

І спитати її чого вона так поспішала—вона не знала. Ліза любила свій клуб. Потім, як енергія електричних ламп змінювала непомірно-довгий промінь сонця, вона звертала на гарізну драбину і йшла на гору в кімнату ч. 15 на годину фізкультури.

Вона казала своїм подругам:

— Я люблю короткі штанці... і потім от візьми, який у мене мускул?... А батько лається... каже, що шлюхою скоро буду.

А ще потім, як в кімнату ч. 15 гасили світ, Ліза виходила в клубний садок і обнявши за плечі свою подругу—другу червону хустку—розказувала їй за свою столовку, де вона подає обіди, за побитий посуд і за сердитого батька, що не пускає її до клубу.

І як неодмінно півгодини в великій передній—так неодмінно до пізньої ночі в клубному садку.—

Правда, тут ще пахли куці, тут ще іноді бувала зустріч з нахабними очима (Ліза тоді ховала лице в плече подруги) і відціль чутно ще було розпутний спів с чухлого міського кленка.

Ліза любила ще і клубний садок.

... Ліза все любила—і довіі вудні лекції і плакати і густий

... Ліза майже що-дня тікала з дому.

... Покінчивши роботу в столовці, вона швидко бігла додому, одягала нову хустку на товсті ноги і—над вечір—під глухе гурчання гарчання, під шумом—ходою серни, бо їй бігла до клубу.

Чи було рано, чи було пізно—про це вона не турбувалась як і не знала, чого треба так поспішати, але завжди боялась втратити одну хвилину—чи то дома в задущній кімнаті, чи на людній вулиці,—і поспішала з цією хвилиною до клубу.

... А тепер я:— спробуйте—привикніть, і ви побачите:—схований зв'язок і видиме бажання.— Лізі подобалось бути... А буває так, що вона—на це вже інші емоції... От.—

Короткі літні вечори несподівалися. Ховаючи сонце засмажене й загоріле десь за будинками, Ліза сиділа на листях сива і десь, на чахлому міському кленкові раптом—з раптом на турецький барабан—але анемічно—вдаряв розпутний нічний птах.

Потім нагострив вуха, Ліза відчувала крила і вилітав жити—кажан. Ліза ніч, не зупиняючись, дрібними, швидкими кроками.

... Звичайно,—засмажене сонце, що вже за обрисом, анемічний спів і гострі кроки кажана мають зв'язок, і з Лізою, і з клубним садком, і куцями (бо там завжди... але потім), і з усім тим,—де Ліза носила і роздариювала свої

проходили невпіймано. Хова-
лись сонце засмажене й за-
горене десь за будинками,
полюїтіла на листях сива
роса і десь, на чахлому місь-
ському кленкові раптом — з
наміром на турецький бара-
бан, але анемічно — вдаряв
лісно розпутний нічний птах.

... Потім нагострив вуха,
розправляв крила і вилітав жити — кажан.
Йшла ніч, не зупиняючись, дрібними, швид-
кими кроками.

І звичайно, — засмажене сонце, що вже
десь за обрієм, анемічний спів і гострі
крила кажана мають звязок, і з Лізою, і з
клубом, і з клубним садком, і куцями (бо там
під кущем... але потім), і з усім тим, — де
то а, Ліза, носила і роздарювала свою моло-
дість. — І найбільше ніч — спітіла від за-
чаття ніч і вечір, бо вони вплітались в
душу Лізи і робили настрої на рівень: кажан
з гострими крилами і розпутний спів.

Ліза приходила вчасно. Не в міру довгий
промінь червоного сонця сік тверду шибку
стекла, — і як-раз тоді сходились до клубу.
Вона може була першою.

У великій передній центрального робі-
тничого клубу цвітуть буйно плакати. ...
А колись тут цвіли дворянські капелюхи,
але про це, вже ніхто не згадує, а як хто
так і зовсім не знає...

Да... — Історичне: — да.
Ліза давно ходить до клубу. І через те,
що **давно**, вона з радістю втискується в
натоп і з задоволенням біжить очима по
знайомим плакатам. — Он всі, ті, що йдуть
від кутка до кутка, — вона давно їх пере-
читала, може знає на пам'ять, але сьогодні-
завтра — їй неодмінно треба їх оглянути,
бо як і червоне сонце, вони — кострубаті
плакати — частина її життя.

... Високо, так щоб в очі кидалось —
плакат: — відгодована брюхаста свиня з ве-
ликою люлькою в зубах, і напис: хочеш
бути свинею, то кури в клубі... —

Але в великій передній, з нарізними
драбинами, повно диму. Ходять по двох,
стоять купками, говорять пошепки — упев-
нено, і, легко перекидаючись словами через
голови, міцно на гурт. Іще хтось, знаючи, що
він дома, весело зарегоче на весь живіт.

Густо пахне людьми, потом, нафтою
від масних сорочок і залізною тирсою.

Ліза всіх знає. А може й не знає —
так як треба. — Але, он те, засмажене чорне
лице, мускулиста здорова шия... Може
вона бачила вчора, позавчора — важно: воно їй добре знайоме і навіть
дороге. І не побач вона його сьогодні, чи буде тоді ніч спокійною? —

І так з кутка в куток, від плаката до плаката, від купки до купки,
ловлячи, і, непомітно для себе, складаючи рядками крилаті слова, що літа-

„Заслухався... ..Загрався“

Японка в кімано.

Було тісно й жарко. — Ліза стояла в самій середині і нюхала спітнілу сорочку свого сусіда, — і коли несподівано відчинились двері в залю, то вона ненароком попала в обійми дужого чорнявого хлопця.
Він сказав:

за побитий посуд і за сер-
дитого батька, що не пускає
її до клубу.

І як неодмінно півгодини
в великій передній — так неод-
мінно до пізньої ночі в клуб-
ному садку. —

Правда, тут ще пахли
куці, тут ще іноді бувала
зустріч з нахабними очима
(Ліза тоді ховала лице в плече подруги) і
відціль чутно ще було розпутний спів с
чахлого міського кленка.

Ліза любила ще і клубний садок.
... Ліза все любила — і довгі нудні
лекції і плакати і густий дим передньої і
випадково нахабні очі — бо їй 18 і серце в
неї було вагітне.

... Так: — спитайте. чого по весні ло-
шата гнучко вибрикують ногами і ляпають
болотюкою в спокійну матір?

От.
Поверталась до дому Ліза пізно. —
Дзвінко вистукуючи каблучками по ка-
м'яних тротуарах, вона розгортала рядки
крилатих слів, що зафіксувала в клубі, — і,
зупинившись на якомусь важкому кудлатому,
силкувалась утворити з нього дію, або при-
наймні хоть уявити і розгадати того, хто
сміло так народив це слово.

... Літали кажани.
І відціль чутно було розпутний спів. Він
давав настрої.
... Ліза йшла. Душа й тіло повні
задоволення. — Рівновага. І тільки стукаючи
в чорне косо вікно, вона згадувала, що
вже пізно і що зараз буде лаяти її батько.

... Лаяв батько. — Кашляв, плювався,
обіцявся перебити ноги і спалити клуб.
А Ліза, хсваючись під вовняну ковдру,
думала:

— а завтра знову піду.
І знову йшла.
І йшли дні, вечори і ночі — спокійні.
І була така Ліза сама звичайна дівчина.

* * *

І от...
І от, одного разу — і потім надовго —
Ліза весела й безтурботна, як свійжий — в
росі — зелений бур'янець, Ліза, що не-знає
защо любила повітря клубу, втратила рівно-
вагу й спокій — розперезала своє серце.

А було це так: —
В клубі йшла вистави. Перед дверима
в залю зібралася велика куча тих, що но-
ривили зайняти місця поближче до сцени.

— Попалась!

А вона через плече заїржала до нього весною.

Тоді він ще гукнув до когось:

— Сміється!.. Значить, моєю буде!

Оце і все. З цього і почалося.

... Підчас вистави, вони вже сиділи рядом,—і, мабуть, це вже не випадково. Він сміло схилився до неї і про щось їй шепотів, а у неї цвіли щоки і якось незнано теплішало в грудях...—

... І тут—все.

І коли Ліза поверталася до дому, то вона знала тільки, що звуть його Романом і чогось страшенно хотілось їй довідатись, що за птах співає на міському кленкові, і ще: поцілувати міцно-міцно сторожа, що сидів на східцях крамниці і задумливо плював на свої чоботи. —

І звичайно, вона здивувалась, коли дома почав її лаяти батько.

А потім... Ех і почалося-ж!.. —

Світ не світ, столовка не столовка і сонця на небі не стало — облилося серце бурливою кров'ю і хотіло Романа.

... На другий день Ліза довідалась у клубі, що слюсар він і працює в майстерні недалеко від її столовки. А на третій, ходила дивиться на вивіску майстерні і десь глибоко в серці пеленала думку, що може його зустріне. І нарешті не витерпіла — на четвертий пішла на годину раніше в клуб і пильно стежила, коли він покажиться на дверях.

В той вечір він прийшов. Ліза пізнала його через голови, по картузу, і хотіла кинути

йому назустріч, але несподівано з драбини посунула юрба і вона опинилася в кутку, далеко від дверей. Вона бачила тільки, як він піднявся по драбині, нарешті зник у натовпі, — і їй захотілось плакати і чогось, хоть на одну хвилиночку, підтримати в руках його за-
смаць цюва його

Ще:—ходила Ліза до майстерні і одного разу побачила його. Але чогось несподівано злякалась і втекла до дому. (І знову плакала).

Але минуло й це. Вони таки зустрілись і зійшлися.—

Зійшлися просто: вона тремтіла, а він почувши тіло молоде цілував її в губи.—

І було тоді щастя старе, старе і разом молоде — в клубі.—

Ще раз: ех!..—

Зацвіли тоді знову плакати, поширився світ до безкраю, зареготалося сонце з гори і весело всміхнувся до Лізи кожен лист обсмиканих кущів клубного садочку.

... А ще потяглися соки живучі, набубнявіло і: — отто розцвітеться квітка буйно:—

ДЕЛЕГАЦІЯ ЗАКОРДОННОГО ВЧИТЕЛЬСТВА У ХАРКОВІ

Вісім день, не-знає чого, кріпилась Ліза, а на дев'ятий не вдержалась.

..Яксь тоді вистава йшла на сцені — вони силкувались пригадати на другий день, але не встигли, бо все поспішали.

Поверталась тепер Ліза до дому тільки світанком. Відчиняв їй батько двері і вже не лаявся, а тільки коротко рубав:

боска!

А мати — бідна мати з гким серцем — тільки неспокійно розглядала червону помнату хустку.

Але у Лізи цвіла тоді любов до всіх. Вона не ображалась на лайку батька, цілувала чогось засмучені материни очі із запалом гойдала, вище голови, свого найменшого брата.

Ще вона літала в столовці вітром, біла нещадно посуд і реготала широко від душі, коли зав записував їй цю необережність на рахунок платні.

Да, ще в она записала разом у чотирі гуртки і вибрала в великій передній два плакати — один своїм назвала, а другий Романовим.

... А над усім вона любила Романа і пахучий куш у закутку клубного садка. Той куш у неї — ера.

Ліза пізнала його через голеви, по картузу, і хотіла кинути йому назустріч, але несподівано з драбини по-сунула юрба і вона опинилася в кутку, далеко від дверей. Вона бачила тільки, як він піднявся по драбині, на-решті зник у натовпі, — і їй захотілось плакати і чогось, хоть на одну хвилиночку, підтримати в руках його засмальцьованого картуза.

Цілий вечір вона блукала від кімнати до кімнати, обходила звесь садок і не запобігла втіхи — його не було. Вона в-останнє посто-яла на тому місці де його побачила і, поглянувши з докором на на-різну драбину, пішла до дому. У неї були вогні ліричні очі.

По дорозі до дому вона гірко плакала, і десь співав нічний птах — краяв серце.

... вночі снівся засмальцьований картуз, а ранком —

і цілий день — у Лізи були червоні очі.

Сталось після того: —

Вона Ліза, та не та. Біга вона по столовці, подає обіди, щось комусь говорить, а в думках, в серці, в цілій істоті немає нічого, крім Романа з веселою усмішкою, в засмальцьованому картузі...

І люди, на вулиці, не люди, коли там нема Романа...

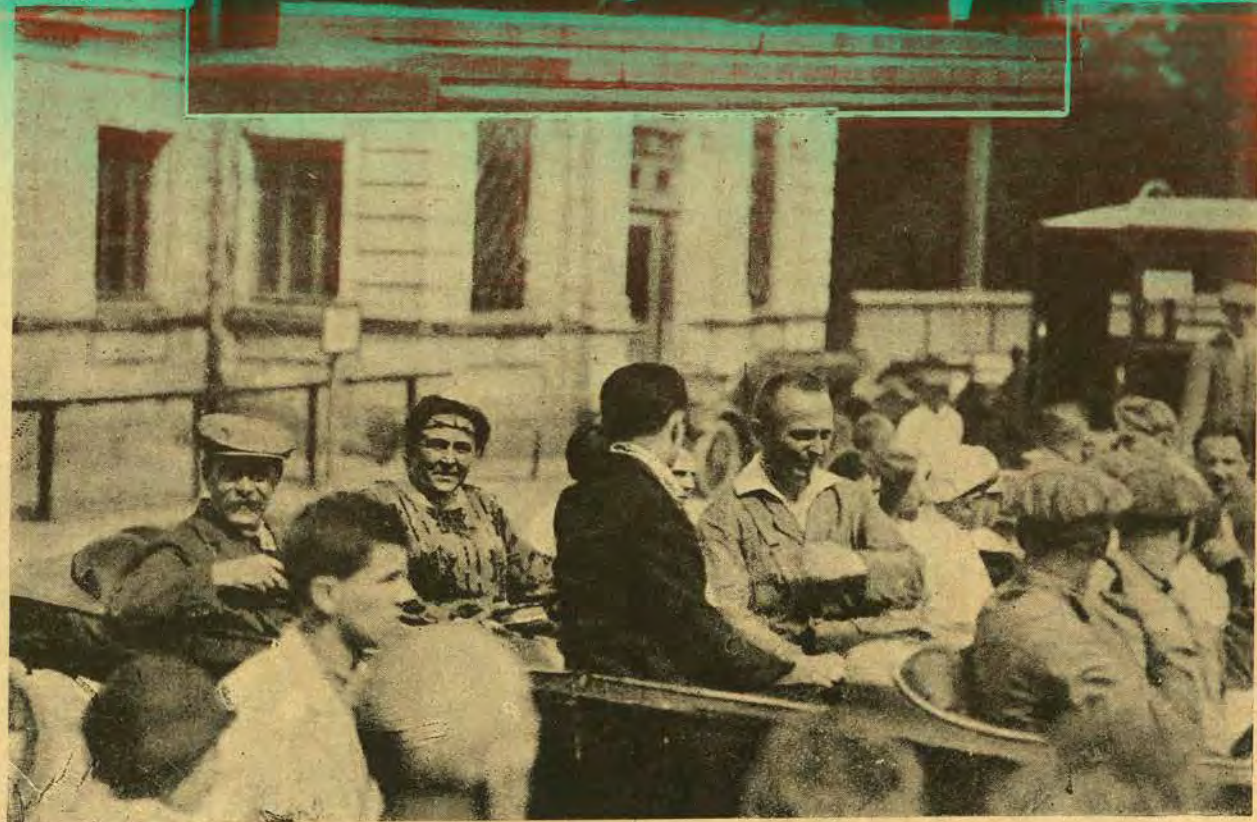
І не радують більше кострубаті плакати...

І мовчить вона — Ліза — про своє горе.

... І тільки іноді, обнімаючи свого маленького брата вона шепотіла:

— Та його-ж звать Романом...

(Маленький брат тоді шморгав носом і незрозуміло кліпав очима — надавав жалю).

Зверху — делегація на Харківському вокзалі. Харківське вчителство радо вітає своїх закордон. гостей. Внизу — делегація від'їжджає оглядати Харківські робітничі клуби. В автомобілі ліворуч сидить голова делегації тов. Генрі Ван-Ден-Гевель. Попереду, праворуч, сидить заступник голови делегації тов. Шмідт.

22/VIII—25 року у Харків прибула делегація закордонного вчителства, яку командировав Інтернаціонал Робітників Освіти для детального ознайомлення зі станом і перспективами народньої освіти на Україні, станом та побутом робітників. Делегація пробула три дні і за цей час оглянула Харківські культосвітні установи, дитячі школи, інститут праці та робітничі клуби.

і не чуть було більше розпутного птаха. — Він полетів кудись доспікувати свою пісню і може забрав з собою маленький шматочок Лізиною щастя. —

Так само вона любила Романа, як і тоді, в перші дні, але зараз не вистачало в неї крові й рухів заповнити цю любов. І від цього їй було трохи сумно. ... Чулося, що сонце відійшло від землі.

Осінь — таки!

Злютив дощ і надовго. Вже він не шкварив, а наважився надовго, — і вперто, спокійно сік заспану землю.

Тепер Ліза — через дощ — часто лишалася дома.

Сидячи довгими вечорами, на потертому старому дивані, вона пригадувала літо, розкладала рядками дні і якимось без думок задовольнялась на тому, що вона вагітна.

реготала щиро від душі, коли зав записував їй цю необережність на рахунок платні.

Да, ще вона записала в разом у чотирі гуртки і вибрала в великій передній два плакати — один своїм назвала, а другий Романовим.

... А над усе вона любила Романа і пахучий куш у закутку клубного садка. Той куш у неї — ера.

І: —

дні, дні, дні. Власне, — вечори і ночі. — Щасливі.

Любов.

* * *

Аж ось вдарилася осінь і шкварив дощ.

Потяглися з заходу важкі хмаги, засірів туман в повітрі, задумалось небо тяжко-тяжко, — і закрили клубний садок.

Стала осінь. — Стало трохи сумно.

... І довідалась ще Ліза, що вона вагітна.

Тоді вже осипалось листя з чахлого кленка

— Ще буде літо... і буде в мене дитина...
 І не думала Ліза про те, як впорядкує своє життя, хто їй догляне
 мати, коли вона буде в столовці і, звичайно, не знала, що скаже їй ма-
 тери, коли довідається про її вагітність.

Ліза вже не знала й про сором. — Вона прочитала всі кострубаті пла-
 кати і не вивчала, а тому і не розуміла поглядів свого батька — старого
 павця.

... Лежачи спати вона згадувала тільки свого Романа та думала: чи
 буде у її матері таке щасливе літо. —

Спокійно, спокійно, — як після перемоги, або після важкої праці коли
 ходором ходять груди.

Настала й зима. — Нудна зима, починаючи з осені і кінчаючи, — коли
 повітрі знову пролетить заклик до зачаття і виб'ється з землі перший
 солісок.

І тоді почалося вдруге: —

... Засипав сніг вікна і довідалась Лізіна мати, що дочка її вагітна.

Так:

— Лізо, ти... у тебе...

(Соромилась мати).

... У тебе спідниці не сходяться.

— Ну-да... я-ж вагітна, — спокійно відповіла Ліза...

— Вагітна?!

В той вечір Лізіна мати лила гіркі сльози з виморених очей.

— Сором дочко, який!.. Сором... —

Вона сиділа мов пририта. Як людина, що раптом дізналася про-те, про
 боялась, навіть, думать, вона перебирала всі подробиці, які раніш помі-
 ла, але не звертала на них в свій час уваги і складала зараз з них
 нову повість, що її, повісти — не розуміла Ліза.

... — Верталась пізно...

— Ну-да.

— Замок справляла десь без грошей...

— Так... він же слюсар, Роман мій.

— О, куди дивилась я раніше?!...

І хиталась жалібно, в розпуці стара голова і дивувалась Ліза і допи-
 тувалась:

— Чого ви, мамо?... Чого плачете?

А потім, коли сліз вже не вистачило і закралася в голову Лізи думка,

вона не знала раніш — порішило, або вірніше наказала мати: —

— Ні в яким разі не признавайся батькові... бо вб'є.

І за цього часу стала задумлива Ліза. З цього часу — образили її

любов і примусили її вивчати історію, якої вона не знала і думала, що

їй не потрібна.

Тепер Ліза, дивлячись на батьківську спину, що зігнулась над чийсь

скаком, думала: —

— Чужий-же він мені... а ще недавно я його любила... — І що йому

мене?

А потім гнівно душа бриніла: —

— Як він сміє?!.

І плакали очі: — що в любов, нагло, втелесувався цинізм історії.

Ще: почала Ліза туго виперізувати свій стан, що-б батько не помітив

її вагітності, і, мабуть, пошкодила зовсім нове життя, зачате в щасливу
 хвилину під пахучим кущем.

... Не стало щастя.

* * *

Весна! —

Все.

Або ні — березень з вогким повітрям і густою болотюкою.

Напередодні зачаття природи в літо стався фінал цієї коротенької
 історії людського життя.

... Розбився світогляд.

... Народилась злість.

... Затужила молода душа.

(Скоро, скоро заспіває розпутний птах.)

І щоб недовго: —

Стояв батько і харкав злістю:

— Добігалась!... Курва!

А потім згадав, що наче й мати була курвою, і замахнувся на обох
 важким прасом.

— Уб'ю, щоб землі не паскудили!

... Тоді мати мовчки ковтала сльози і уважно розглядала латку на
 своїй спідниці, а Ліза ще й досі не розуміла за що-ж її збирається вби-
 вати батько.

А коли з розхристаного праса випала на долівку остання жарина, то
 він сказав: —

— Іди... щоб очі мої тебе більше не бачили.

Потім обняв свою голову і наче заплакав.

... І пішла Ліза... Пішла з своєї хати, бо вигнав її батько.

... На дворі сутеніло.

Вона йшла по рудій дорозі й обляпувало болотнюкою свою спідницю —,
 ту саму, що знав її Роман.

Звичайно, там, де йшла вонч, були й тротуари, але во а забула про
 них, бо ще на порозі — як виходила — згадала, що цими днями вона повин-
 на рдити.

Вона плакала. Сльози падали на руду дорогу і змішувались з брудом
 вулиці. —

Любовь її образили — покалічили і обплювали. Потоптали ногами. — Це
 було страждання. — Ліза не знала сорому.

... Але на розі вулиці якось ненароком вона згадала кострубаті пла-
 кати. І раптом ще один... — Тоді у неї промайнула думка:

— І у мене буде такий хоршун...

І далі, далі: — він вже всміхався, потім ходив, потім... —

У Лізи сміялись очі і на віях блестіла сльоза.

Вона йшла в клуб — в той клуб, де почалася її любов — ішла що
 в-останне розв'язати заплутане питання. —

Любов.

Додаток до твору:

На цей раз, ще в одному місці — при відчинених вікнах — було вжито
 старованного слова — байстрюк.

... Ні в якому разі не признавайся батькові... бо вб'є.
 І за цього часу стала задумлива Ліза. З цього часу — образили її любов і примусили її вивчати історію, якої вона не знала і думала, що вона їй не потрібна.
 Тепер Ліза, дивлячись на батьківську спину, що зігнулась над чиймсь піджаком, думала:—
 — Чужий-же він мені... а ще недавно я його любила... — І що йому мене?
 А потім гнівно душа бриніла: —
 — Як він сміє?!
 І плакали очі: — що в любов, нагло, втєлесувався цинізм історії.
 Іще: почала Ліза туго виперізувати свій стан, що-б батько не помітив

було страждання. — Ліза не знала сорому.
 ... Але на розі вулиці якось ненароком вона згадала кострубаті плакати. І раптом ще один... —Тоді у неї промайнула думка:
 — І у мене буде такий хорошун...
 І далі, далі:—він вже всміхався, потім ходив, потім...—
 У Лізі сміялись очі і на віях блєстїла сльоза.
 Вона йшла в клуб — в той клуб, де почалася її любов — ішла щі в-останнє розв'язати заплутанє питання.—
 Любов.

Додаток до твору:
 На цей раз, ще в одному місці — при відчинених вікнах — було вжито старованного слова — байстрюк.

Делегація французьких

2 роки назад на півдні Франції в департаменті Воклюз селяни виноградарі, щоб уникнути експлоатації капіталістів заснували синдикат виробників пепін'єристів. Нині до синдикату входить до 300 членів з яких всі одночасно є членами французької компартії. Синдикат реалізує продукти своїх членів — в першу чергу збуває їх кооперативам. У праці свого господарчого розвитку синдикат вирішив нав'язати ділові зносини з Радянською Україною. Так минулого року синдикатом було поставлено для виноградних господарств України партію виноградних лоз, а в цьому році синдикат уложив угоду на поставку великої кількості виноградних садженців.

Два представники синдикату — вице-президент т. Поль-Прован і скарбник т. Еміль Ам'ель цими днями рі-

Делегат
Еміль Ам'ель.

Секретар ВУЦВК'у
т. А. І. Буценко.

Делегат
Поль Прован.

виноградарів- комуністів

шили використати цю угоду щоб приїхати до Радянської України особисто познайомитись з життям українських селян та нав'язати щільний зв'язок з селянами французькими. Дел.гатів було прийнято в ЦК КП(б)У, ВУЦВК'у крім того делегати оглянули Харків, побували в будинках відпочинку на заводах і від'їжджаючи дали обіцянку по приїзді до дому розвіяти всі ті наклепи та брехню, що ширять про Радянський Союз буржуазна французька преса. Найбільш вразило тих делегатів величезність заводу ХПЗ і від'їжджаючи делегати передали до журналу «Все-світ» коротеньке привітання робітникам ХПЗ.

Геронський.

Москва дипломатична

... Депутатам союзних радянських з'їздів, вельможним гостям дипломатичних віталень Москви й досі, часом, показують три барвисті фоліянти.

Величезні, старовинного формату книги, оправлені в сап'я н та свинячу шкіру, з причепленими на шнурках важкими печатами; печаті у футлярах, під п'крішечками, як ті об'єктиви в фотографічних апаратах. І приблизно

по 200 сторінок, густо задрукованих старим квадратом шрифтом, через кожні двадцять — тридцять рядків поділені парagraфами.

Готика літер, важкі німецькі речення: ними великодержавна дипломатія Вільгельмів замінила французьку протокольну сушу. І на останній сторінці вже не друкарня набрала, а урядовцева рука дрібнесенько, як маком, написала потверджуючу (ратифікаційну) формулу свого державця. Різко, зривчасто, з багатьма розчерками й викрутасами, традиційним

гусячим пером підписався під історичною грамотою Берестейської угоди „Wilhelm Imperator—Rex“.

Французькою мовою складений і латинською післямовою закінчений такий самий ратифікаційний примірник, присланий нам з Відня. І найваж-

як самовар завбільшки; і як самовар блищать золоті, по-над п'ять фунтів вагою, справи цих печатів...

В цих позабутих пам'ятниках—перепочивок, вагання, тривога й початок такого клопоту. І проте—перша перемога Рад.

Навряд чи на виставках з'являться примірники пізніших договорів із Москвою. Або-ж доведеться організувати спеціальну виставку, де могли-б уміститися сотні паперових актів і таких саме, як перші, чепурних, та далеко не таких невкладистих, книжечок. А чужинці, що живуть у Москві, так само як і товариші, що приїждять з окраїн, задовольняться спокійною проходкою по „кварталу Воровського“, по-при застигли, немов нежилі, „особняки“; коли-не-коли під шанобливий шепіт чужинців, або під російське „ач-який“—випливе звідти гладка, чужа фігура і, подравляючи брили, поїде собі автомобілем, що дожидався її.

Живі й кам'яні, заступили такі „пам'ятники“ усі двісті статтів Берестейського трактату; яскравіш, ніж дальні договори, говорять вони про дипломатичне відновлення Москви.

Різного кольору прапори мають з обох боків Поварської—старовинної вулиці панів, що, на досаду її сучасних мешканців, перезвано на вулицю Воровського. І не без такої самої досади ставляться різні „превосходительства“ до того, як їм доведеться розміститися в Москві. Обурюючись на житлову кризу й неможливість обрати, який хоч „особняк“, не зовсім приязно дивиться англійський в справах на сусідній будинок з чорним прапором з барсом і фортеш ими зубцями на цьому прапорі Герб Афганістана переносить думку сера Роберта Ходжстона до берегів індійської держави, де його щасливіший колега—лорд Кемфрис може дозволити собі те, що тутешній британській місії, на щастя, неприступне. Бо, хоча й поцуплено британський прапор не над будинком, як то вадеться, а на особіному флагштокові в саду—щоб видніш його було,—та не може „найвельможніший мешканець“ вулиці Воровського прибути некликанй на Кузнецький міст, 15; ще менш може він говорити із радянськими міністерствами таким тоном, яким загворив-би був в Англії з далеким і вбогим родичем і яким його колеги звикли командувати Індусами й афганцями.

Шведи, перси, норвежці, литвини; в тім, представником останніх давній мешканець цього таки куточка Москва—Бальтрушайтис, друг Брюсова й Бальмонта, сам поет—символіст, що знайшов у протоколах більше поезії, ніж у віршах: „литовський Шатобріан“, *) як жартують з його старі знайомі з „Літературно-Художнього гуртка“.

Поляки. На тій-же вулиці їхній буро-блакитний прапор тремтить над найшумнішим в цьому кварталі будинком. Коли все завмирає і коло хвіртки дерев'яних домиків, що збереглися тут, шепочуться весняні парочки, повітря крає сирена польської машини. І пізно чути музику, а на світланку законодавці непманської моди—лошоні численні секретарі польських місій—провожають тою-ж машиною своїх гостей з академічного й інших балетів.

На Никитській, в понурому старому домі, де був Центрополонбїж, а пізніше—місія Нансена, сіло нарешті, Турецьке посольство. В сїті Арбатських провулків—датчани й норвежці, а ближче до Поварської, на Садовій живе єдиний, здається, беззмінний московський посол—старий культурний журналіст Отто Поль, що репрезентує тут свою Австрію з 1920 року.

В епоху таких напружених взаємовідносин п'ять років на посаді посла в Москві перебував німецький дипломат, а потім—російський дипломат, який пер-

гусячим пером підписався під історичною грамотою Берестейської угоди „Wilhelm Imperator—Rex“.

Французькою мовою складений і латинською післямовою закінчений такий самий ратифікаційний примірник, присланий нам з Відня. І найважливіший за своє коротке царювання підпис Карло Габсбург зробив, тільки перевіряючи, чи правильно виписано його „апостолічного“ титула, де говориться, що австрійський престол дістався „в спадщину“ від Карла Пятого, Григорія VII й самого апостола Петра.

До третього, турецького примірника причеплено дві печаті, маленькі

Договір с Туреччиною.

*) Знаменитий французький поет, що в 20 роках минулого століття був послом Людовика VIII в Лондоні.

Тогом, яким загворив-би був в Англії з давніми і вбогим родичем і з його колеги звикли командувати Індусами й афгаїцями.

Шведи, перси, норвежці, литвини; втім, представником останніх тамтешнянець цього таки куточка Москва—Бальтрушайтис, друг Брюсова й Бальмонта, сам поет—символіст, що знайшов у протоколах більше поезії ніж у віршах: „литовський Шатобріант“, *) як жартують з його старі знайомі з „Літературно-Художнього гуртка“.

Поляки. На тій-же вулиці їхній буро-блакитний прапор тремтить над найшумнішим в цьому кварталі будинком. Коли все завмирає і коло хвіртки дерев'яних домиків, що збереглися тут, шелочуться весняні парочки, повітря крає сирена польської машини. І пізно чути музику, а на світанку законодавці непманської моди—лошоні численні секретарі польських місій—провожають тою-ж машиною своїх гостей з академічного й інших балетів.

На Никитській, в понурому старому домі, де був Центрополонбїж, а пізніше—місія Нансена, сіло нарешті, Турецьке посольство. В сїті Арбатських провулків—датчани й норвежці, а ближче до Поварської, на Садовій, живе єдиний, здається, беззмінний московський посол—старий культурний журналіст Отто Поль, що репрезентує тут свою Австрію з 1920 року.

В епоху таких напружених взаємовідносин п'ять років на посаді посла в Москві—незвичайний ювілей, що разом з Полем відсвяткує тільки перський повноважний міністер Алі-Гулі Хан-Мошавороль.

В Пречистенських провулках, в трьох найкращих „особняках“—посли „великих“ держав. В музейному будинку, оселився останній гість—типовий парижанин старої епохи, не дуже далекий від Анатоля Франса „homme de lettres“ (літератор), Жан Ербетт. Він дбає не тільки про прийомні та промови: обличчя нової Москви французький дипломат вивчає й підчас самотніх проходок, надівши замість „котелка“ кепку, щоб не влізли, на вулицях, ринках, в театрах пізнає новий побут, радянську культуру.

Недалечко, в сїрій назверх, розкішній в середині купецької садиби живе „колишній ворог“, дипломат ще бісмарківського типу, чия трагедія стала вже історією. Служачи ще „великій Німеччині“, яко міністр справ закордонних, граф Брокдорф відмовився підписати Версальську угоду, що звязала його батьківщину. Надовго відійшовши від справ, цей високий, неговіркий дипломат, що протє, притягав до себе все дужчу увагу, згодився покинути своє полювання й сільське життя тільки ради московської посади.

Третій знатний чужоземець Пречистеньки—граф Манцоні—живе в видатному будинку. Тут в прихожій вбито Мірбаха й тут такі чотири роки підряд працював і збирався Виконком Комінтерну. І тут таки відбулася й розійшлася конференція в справі роззброєння. Зовсім, видать, незабобонна людина—граф Манцоні, посол фашиської Італії...

По принципу районування Москви, чи що, стягаються сюди й інші чужоземні місії. Правда, цїй, сусідній з Червоною Пресною й Хамрайсною, місцині не погрожує небезпека стати Пекінським дипломатичним містечком, куди тубільців не пускають. Тутешній туболенць—тихий інтелігент Трубниківського й Скатертного провулків, скорше неприязно, з острахом дивиться на лаковані мотори з екзотичним, аж до Льва й Сонця, прапорцями, на радіаторі, що вже турбують його спокій...

Прапорці, до котрих допіру прилучилося Японське „сонце на зїході“ їздять між „кварталом Воровського“, Кузнецьким Мостом, Концескомом на Малій Дмитрівці й тим завулком Китай-города, де бічним ходом, стараючись уникнути метушні свого наркомату, виходить підчас своїх, все рідших, приїздів до Москви Л. Б. Красин. І ще спиняються мотори на тому

найлюднішому розі вулиць, де завзято лаються підводчики М. К. Х., де ступають шпиги всіх націй, до ресторану „Бару“ ходять німецькі штурманів і хінські торговці опіумом і де в сусідньому міжнародному готелі „Давої“ навспинячки стають перед прихожими дореформені швайцари.

Там теж живуть клієнти Наркомзаксправу й Наркомзакторгу. Дипломати—одинці, московські й гості на короткий час, не знають тут, звичайно, обивательських розкошів „уплотнення“, водопроводних і топливних неполадків. Пристойний ресторан на четвертому поверсі готелю витримує конкуренцію з європейськими зразками таких закладів, та на цьому, мабуть, починається увесь зовнішній європеїзм Москви для гостей, що залітають сюди. Бо після десятої години вечора, коли Париж і Відень тільки починають жити огненими точками кабаре й мюзік-голлів Москва тиха, й музиканець, що шанує себе, може піти тільки до страшенно нудного московського „гуртка“, замінивши партією преферансу й розмовою з ветераном Малого театра всі втіхи гри й танців західньої столичної ночі.

А вдень політики, концесіонери, журналісти й політики, що роблять собі кар'єру на раптовій любові до СРСР, шкандибають по центральних вулицях, поважно складають стеки з ручкою на столах Наркомзаксправних „сановників“. При цьому вони мало сумніваються в тому, що той самий солідний завідувач романського або балканського підвідділу о п'ятій годині вечора—може перекинутися товаришем таким-то і по наряді підвідділу М. К. поїде на районий мітинг, де й викриє підступи держави, представником котрої він сьогодні розмовляв.

І все-таки приїждять і приїждимуть, з Віндавського й Білоруського відділів, з Ходинського аеродрому, де вже спускаються паризькі літуні, люди, що повірили в нашу тривалість. Їх, правда, не так вже багато, але не бігають по заставах меткі американські або італійські кореспонденти, що виношують нову країну хоча-б за допомогою ченця Антніна одставного професора Озерова. Якість списків гостей міжнародних го-тів від цього тільки виграє; поважніші стають ділові пропозиції, що наділяються радянським органам, і в довгих змістовних кореспонденціях пишуть західні газетари наші способи господарювання.

Та не стихає Наркомзаксправ. Шість поверхів на Кузнецькому Мості виставили далеко позаду не тільки самий колишній завулок „Метрополію“, згоріло перше дипломатичне коло: старі дипломатичні фахівці, що раніше виконують подробиці нашої зовнішньої політики, гадають що виразити порядок, способи і обихід Кузнецького, 15—зразковіші, ніж-то було в Петрограді, хоча й пересадно пристойній, петербурській Мойці.

І це вже не організаційне мисиво 1921 року, коли для зносин із шістьма тисячами було коло двох тисяч співробітників, існувало до сотні екстериторіальних „особняків“, а всі, що с'як-так цвенкали по-німецьки, оббивали свої відділів особистого складу, а то навіть Обліково-Поділового відділу прохаючи перевести їх на дипроботу.

Зараз це—цілком європейське, ділове міністерство, робота якого цілком зрозуміла, де мало говориться, де не метушаться зайві люди. Найменш демократичний з наших установ, Наркомзаксправ дістав надзвичайну популярність в передсмертних статтях Іліча...

Не значить, що там не заведено десятичної або й більшої системи...

ників: пропонувалося навіть завести якусь нову форму. На практиці це привело тільки до того, що Г. В. Чичерин почав надівати червоноармійський мундир в тих випадках, коли „етикет“ вимагає гаптованого золотого фрака. І тільки часом поверх форми підшефної роти надівається бухарський халат і чалма, що викликали чимало балачок в Парижі: на цій голові й на плечах вони спинилися, як подарунок визвольного Сходу; може, через це з таким докором говорять в дипломатичних альманахах одставні посли про цей, теж, беручи загалом, скромний убір...

— Східні дипломати. Так говорили 1918 року німці про тодішній, скупий на слова, комісаріят заксрав. І сполучили, як водиться, це поняття з хитрістю й здатністю стягти гостеві голову через годину після ласкавого прийому.

— Московські дипломати, говорить тепер Париж, Лондон і світ,—

і сполучає тут наші східні симпатії, симпатії Сходу до нас

Брестський договір—Сторінка перша.

оставили далеко позаду не тільки колишній завулоч „Метрополіт“, що створилося перше дипломатичне коло: старі дипломатичні фахівці, що часом виконують подробиці нашої зовнішньої політики, гадають що виразність, порядок, способи і обихід Кузнецького, 15—зразковіші, ніж-то було в півсонній, хоча й пересадно пристойній, петербурській Мойці.

І це вже не організаційне місиво 1921 року, коли для зносин із шістьма державами було коло двох тисяч співробітників, існувало до сотні екстериторіальних „особняків“, а всі, що с'як-так цвенкали по-німецьки, оббивали пороги відділів особистого складу, а то навіть Обліково-Поділового відділу НК, прохаючи перевести їх на дипроботу.

Зараз це—цілком європейське, ділове міністерство, робота якого цілком виразна, де мало говорить, де не метушаться зайві люди. Найменш бюрократичний з наших установ, Наркомзаксправ дістав надзвичайну славу в передсмертних статтях Ілліча..

Це не значить, що там не заведено десятичної або й більшої системи реєстрації або, що тихі дівчата в закордонних блузках не втопають в морі вихідних та бюлетенів. За пару останніх років паперовий станок став, правда, повільніший, з дипломатичного обиходу зникла конкуренція з Наркомшляхів: для тих, що переїзять радянські кордони, є не тільки два протекційні наркомзаксправовські вагони на тиждень, а й щоденні на більше люду, кур'єрські й швидкі потяги.

Зникла й конкуренція з Наркомпочтелем, коли через дипломатичних кур'єрів різні родичі, яким жилося добре, посилали листи й посилки голодним москвичам. І зникло, нарешті, суперництво з поліцією, що бачиться з функціями всякого європейського міністерства справ закордонних. Сотні спекулянтів не пруться більш у відділ віз і закордонних паспортів: натиск їх з неменшою холоднокровністю стримується, а закордонний потік фільтрують місцеві відділи керування і, звичайно, той величезний будинок на Луб'янці, який всякий чужинець завше старается обминати...

„Висока політика“ робиться тепер не конче вночі, коли зникають непотрібні прихожі. Голова відомства не змінює, проте, своєї довголітньої звички працювати до сходу сонця: як і раніш, в екстренних випадках, коло посольського“ під'їзду великого будинку о другій і о третій годині ночі стають автомобілі з прапорцями. А о п'ятій ранку, по давно заведеній традиції, відбувається останній, провірочний, обхід наркому.

Повпреди в столицях світу, керівники відділів комісаріату, його уповноважені в Ленінграді, Тифлісі, Владивостоці.. Вони не потішають західних шотників на сенсації якої-небудь пишною заявою або розмовою невіддільною на Заході від звання дипломата; це тільки точні виконавці.

Коли треба, вони навіть покажуть гнучкість і гречність, що примушує Красина й Мдивані їхати у фраках до президента Думерга, а Розкольникову—їздити на прогулянку на слонах його величества еміра афганського. Але ще 1918 року. В. І. Ленін, сміючися, дозволив нашим дипломатам надівати хоч спідницю, коли це буде треба, щоб створити більший престиж і полегчити дип-зносини. І, може бути, в особі А. М. Колонтай, радянська дипломатія цієї поради й послушалася...

Минулого року почалася була навіть в часописах дискусія про недопустимість особливої зверхньої пишности для наших закордонних представ-

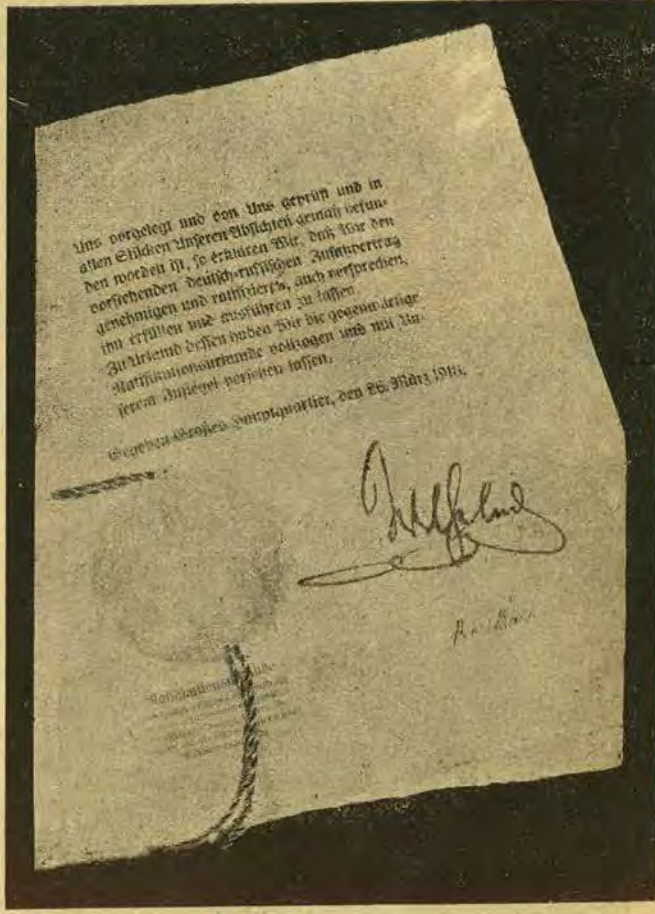
докором поверять в дипломатичних альманахах одставні послы про цей, теж, беручи загалом, скромний убір...

Брестський договір—Сторінка перша.

— Східні дипломати. Так говорили 1918 року німці про тодішній, скупий на слова, комісаріят заксрав. І сполучили, як водиться, це поняття з хитрістю й здатністю стягти гостеві голову через годину після ласкавого прийому.

— Московські дипломати, говорить тепер Париж, Лондон і світ,—

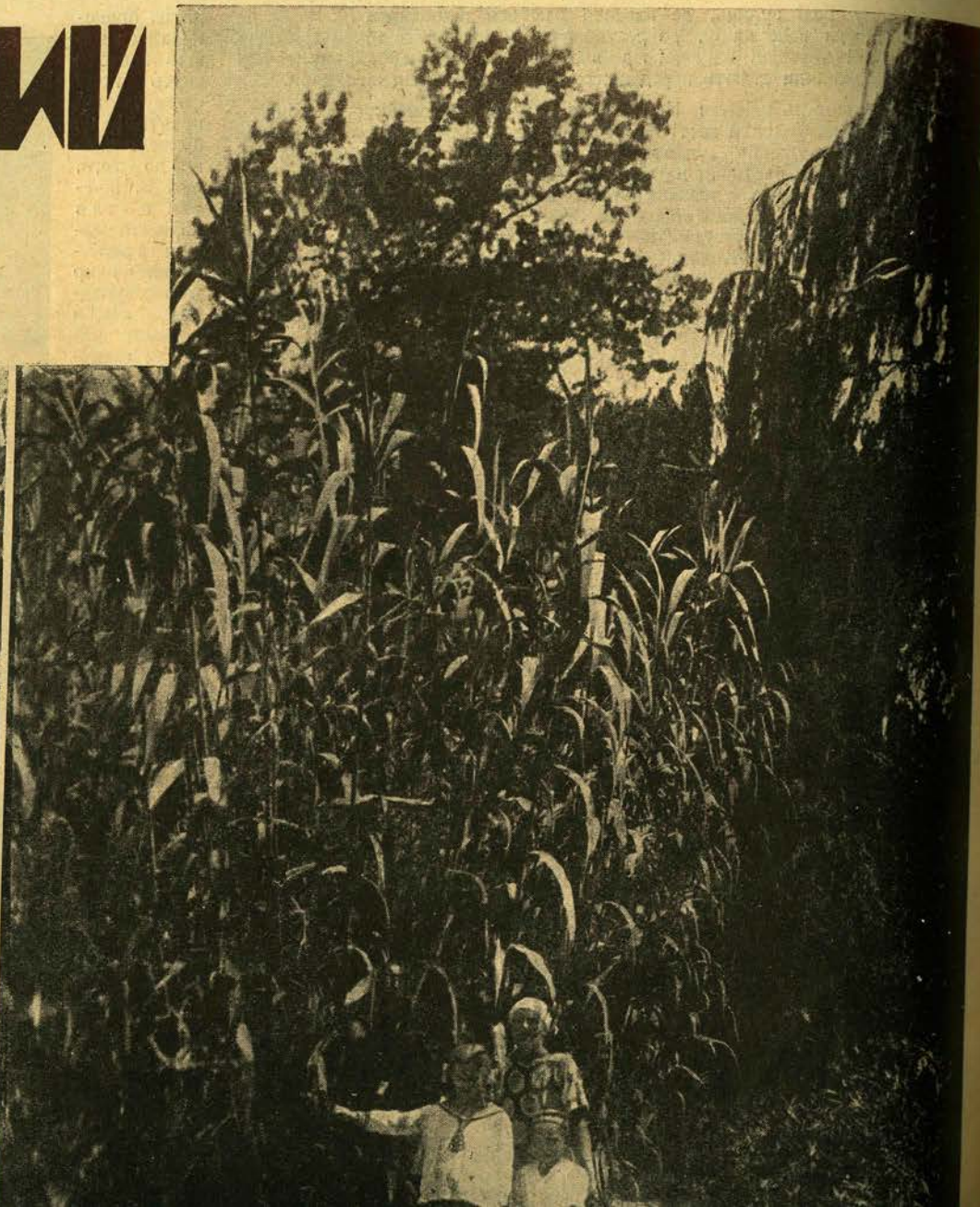
і сполучає тут наші-східні симпатії, симпатії Сходу до нас із суто-західним умінням користатися чужими помилками, віддавати око за око, не забувати дрібниць. Така практика й світло великої теорії допомогли наркомзаксправцям підняти червоні прапори майже над усіма царськими посольствами. Зробити автомобіль з серпом і молотом шанованим, повноправним екіпажем, що, правда, трохи наганяє страху, коли він прорізує тишу римських або пекінських Поварських.

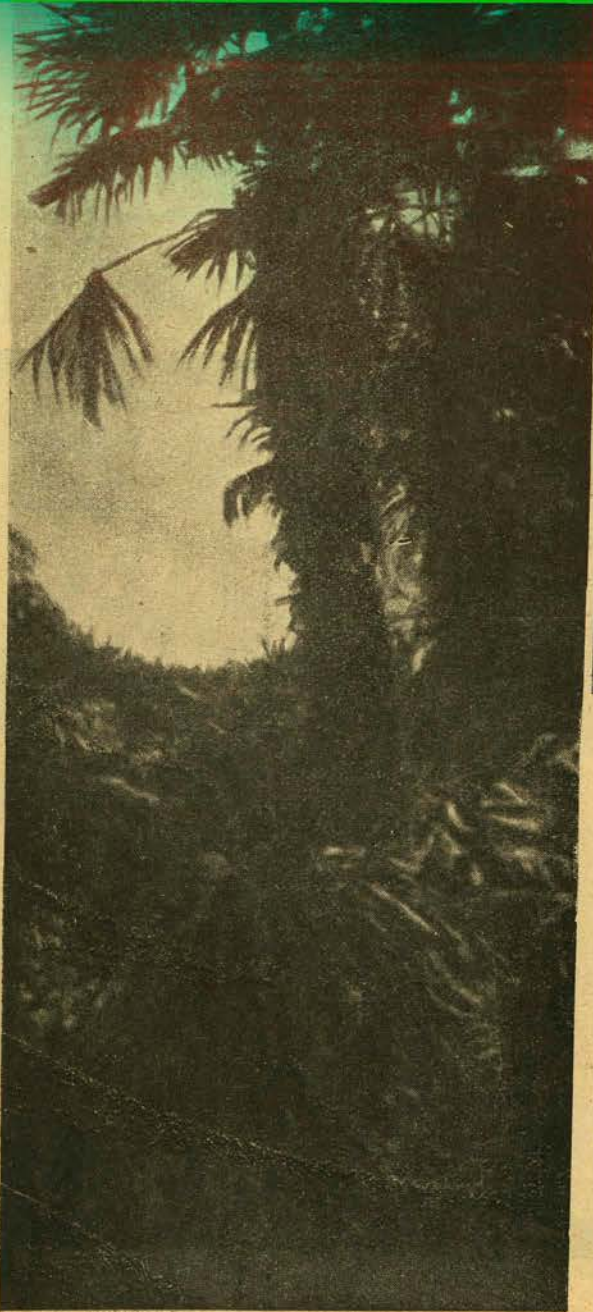

Брестський договір. — Сторінка остання.

НИКИТЧКВ

САА

Ліворуч—Китайська пальма. Праворуч—Єгипетський очерет.

— ТЬОТЮ! Чи ще далеко до Микитського саду?

— Та як до сторожки дійдете то й 4-х верстов не буде.

Йшли... Довго йшли. Зустріли хлопців.

«Ей да ребята, ей да комсомольці»..

Лунала пісня...

Сміялись загорілі здорові обличчя.

— Добрий день! А чи далеко ще до саду?

— Та верстов з 5...

Знову йшли. Де-хто мугикав

пісню. де-хто ргав квіти... Увійшли в ліс.

— А скажить, будь-ласка, що то за дерево таке червоне та гладеньке?— підскочила одна допитлива дівчина до свого сусіда.

— Земляничне дерево,— буркнув незадоволено той і нахилився за якоюсь травичкою.

— Петро Олександрович, а ви що несете таке цікаве?

— А це щось таке гарне, а що й сам не знаю. Бачите які коріння немов у дерева, а листя рожеве та цупке..

— Та ви дивіться з нього молоко тече! Це молочай. У нас-же їдять молочай! От попробуйте на язик! А-ж ну, лизніть. Ну, що солодке?!

— Та де там! Хай йому біс!

— А що це таке коштрубате росте?— запитала вона знов першого сусіда.

— Туя—скринув він нервово.

— Т-у-я?! А оце біле?

Сусід більше не витерпів. Він разів п'ять скинув окуляри і надів їх а потім скрикнув:

— Ви мені, будь ласка, дасте сьогодні спокій? Понесла-ж мене лиха година пішки!! Й десятому закажу...

Дівчина здивовано відійшла від нього.

— Ну що справді то молочай?

— М-м-м-а-а-й,— замекав Петро Олександрович, через те що язик в нього так розігнало після того як лизнув молочай, що він не міг його повернути в роті...

Тобі й кримський молочай! Солодкий нічого сказати!

Впустилися в долину. Просто перед нами на блакитному тлі неба мовчазні пасма гір, обкутані рожевими хмаринками, освітлені червоно-жовтим сонцем і грізні своєю мовчазністю.

Вони згорда дивилися на розкішні садки і виноградники, розкидані на скелястій основі, садки, повні прекрасних плодів і блискучих янтарем своїх грон.

Непокоїне і в той-же час принадно-ласкаве море піняво хлюпало об скелі, наспівуючи чарівну південну пісню.

Вітерок був повний ароматів.

Блискучі радісні магнолії, кокетуюче слали усмішки південному сонцеві, чинні чинари манили під своє зелене гілля стомленого мандрівника.

Ливанський кедр розкинувши пишні, немов крила орлячі, гілки, надивно похитував своєю верхушою.

Ароматом запашної смоли кедрів повне було повітря...

Цією смолою бальзамували фараонів.

Своєю ніжним шелестінням своїм вітає нас „Іва Вавилонська“, схиливши свої гілочки до самої землі, і легенький вітерець ласкаво кружляє над нею і цілує її сріблясте листя...

До мене, до мене...—заманює до себе старе терпентинове дерево — своїм дозгорічним гіллям. Сідайте у тінь під мною. Я розкажу вам, що сотні років тому. Я розкажу вам чудові казки далекого минулого. Тисяча років, мені тисяча років...—шелестить його листя.

Привіт, привіт вам дорогі гості! Я почащую вас маслинами, мені 400 років, але що-року я даю 6 пудів своїх плодів, підходьте, куштуйте.

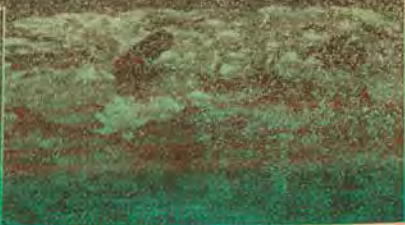
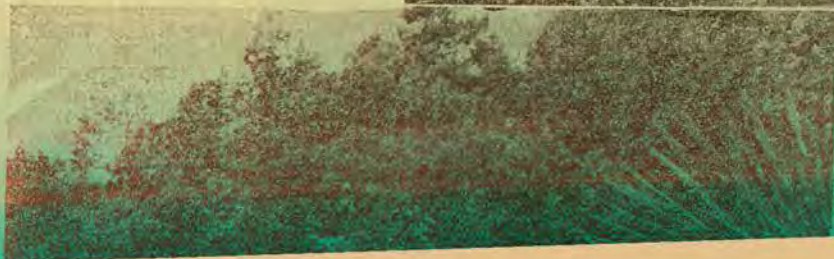
В тихому затишній куточок жаркого, далекого Китаю,—алея китайських маслин. Зажурливо стоять вони, схиливши своє розкішне гілля, милостиво нахиливши ласкаве сонячне проміння Криму, сумуючи за жарким сонцем своїми квітучими катаяцями.

Вра з цих пальм іде на одяг вбогому китайському населенню.

Від моря до моря розкинувся розкішний гай корковихдубів. Знає дуб, що

в історії його далеко, ростуть в долині Іспанії і що донесли їх до Криму люди. Тепле підсоння Криму ласкаво прийняло його гілками і от під привітним сонячним промінням тут розрісся цілий гай...

Вік 20 років дуби ростуть і потім через кожні 6 років їх обрівають і вона йде на корки

голицями катаяцями.
Кора з цих пальм іде на одяг вбогому китайському населенню.
Ближче до моря розкинувся розкішний гай корковихдубів. Знає дуб,
ращури його далеко, ростуть в
палкої Іспанії і що донесли їх
примхи людські. Тепле підсоння
Криму ласкаво прийняло
їх обійми і от під привітним соняч-
промінням тут розрісся цілий гай...
Перші 20 років дуби ростуть
швидко, а потім через кожні 6 років
здирають і вона йде на корки
підлітум.

Прекрасний кедр гімалайський,
те дерево“ Тибету, застиг в
їх величі й милостиво пригото-
вані приймати пошану...

Кипариси, лаври, лавровишні
лимонні, банани, араукарії, криптомерії,
пальми, бамбуки, олеандри—всі ки-
таї, всі всміхаються, всі ваблять
себе.

І в безмежності синього неба,
шумливих струмках ручаїв та фон-
тан, і в лазуревому морі, і в дивних
кошиках квіток та дерев почувається
серце мандрівника з півночі.

А в басейнах грають золоті
пальми, поринаючи, то виринаючи між
зеленими стеблинами ніжнорожевих
пальмих лілій, і єгипетський комиш
хлюпає від легенького вітерця
співує смутну пісеньку Нила.

Кактуси всякі, бамбуки, папірус
єгиптяни робили папір,—все
те, вихоується на сонці...

Не знаєш, на що дивитися. Усе
хочеться розглянути, усього торкну-
тися руками, понюхати, а то й відло-
пати. Що крок, то все нове, прекрасне.
Це казкове...

В залежності від того, на що ди-
вляшся, думка перебігає то в Прекрасну
Китай, то в жаркий Китай, то в палку
Китай, то на беріг казкового Нила.

Алея пальм.

А в басейнах грають золоті рибки...

В садку є ботанічний кабінет,
де зібрано гербарій кримської фло-
ри, є музей і бібліотека. Засновано
1881-го року з ініціативи графа
Рішельє. Розташовано дерева за
вказівками академіка Паласа. Пер-
шими директорами були ботаніки
Стевен та Гарвіс і, дякуючи їм, на
Кримському узбережжі поширились
такі дерева, як кедр, чинари і такі
рослини як гліцинії, падуби й інші.

За садком ідуть виноградники
й винні підвали „Магарач“ (Мага-
рач—спустошене грецьке селище).

Сюди також вабить кожного
андрівника покуштувати янтар-
ного виноградного вина і, можливо,
на мить забути.

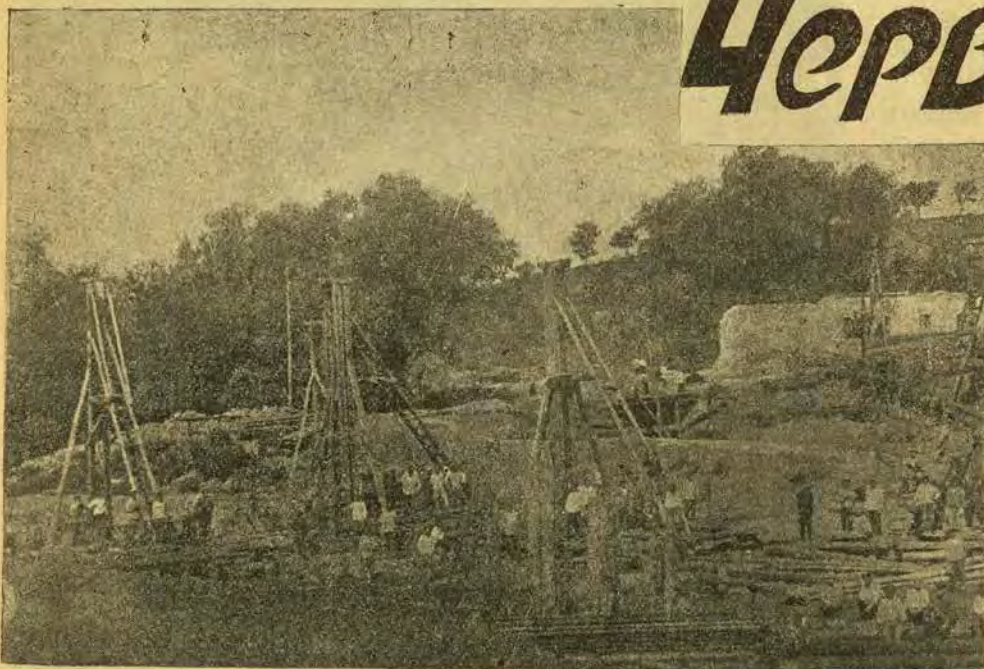
Все пильно оглянуто. Кожний
набрався сили вражіннь—і не хо-
четься йти звідси. Всі притихли.
немов пригнічені величчю і красою
природи,—та раптом шум морської
хвилі, що з силою хлюпнулась об
беріг, і порив вітру порушили
тишу...

Почався прибуїт...

М. С—на.

Червоне Поле

„Комунізм то є—Радинська влада плюс електрифікація“. *В. І. Ленін.*

Під Чугуївим, в 33 верстах від Харкова біля Совхоза ВУЦВК'у на хуторі Рождественському, там де річка Уди впадає в Донеш, серед гущавини лісів день і ніч характерним таканням стукотить двигун, тимчасово подаючи електричну енергію для робіт будучої гідростанції.

Колись це був один із краших кутків Харківщини, який давав власникам своїм і добрий прибуток і хороший відпочинок.

Паперова фабрика стояла там, за роки війни горожанської зруйнована.

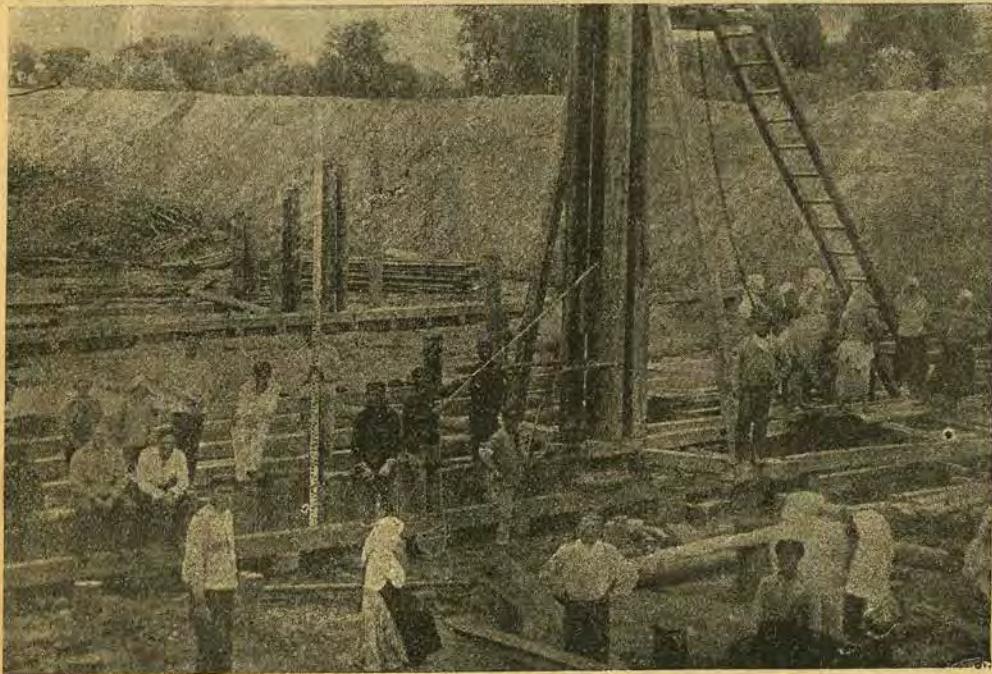
На місці цих руїн за ініціативою ВУЦВК'у, Акц. Т-ва „ЕЛЕКТРИКА“ та місцевого населення будується нині тою-ж „ЕЛЕКТРИКОЮ“ гідростанція на 200 кінських сил, що має обслуговувати: Радгоспод. ВУЦВК'у, села: Старо-Покровське—390 двор., Ново-Покровське—565 двор., Введенське—675 двор., Мохнач—235 двор., Скрипаї—300 двор., Гнилицю—400 двор., Терцово—500 двор., Каменне—700 двор., Рогань—1000 двор., й Малинівка—1000 дворів, а разом до 6.300 дворів.

Обслуговання має повестись як по лінії освітлення селянських дворів, так і по лінії моторної нагрузки для місцевих сільсько-господарських підприємств та с.-г. робіт.

Підприємствами район не багатий, а через те поруч зі станцією, біля колії південної залізниці, в 4 верстах від ст. Мохнач будується одночасно млина та маслобойка, з виробництвом перші 1800 п., а друга 120 пуд., тоб-то з можливістю перемолоти до 800.000 пуд. хліба та перебити на олію до 25.000 пуд. сонячнику в рік. Район тяжіє до млина та маслобойки біля 15 верств в окрузі з кількістю дворів біля 12.000.

Вартість енергії буде коштувати для млина 3, 4 коп. За помол думається брати в середньому (вальцовий та рязовий помол) 12 коп. з пуда при нинішній ціні для селянина за такий-же помол біля 20 коп. Освітлення обійдеться селянину біля 50 коп. в місяць за 25 свічку лампочку.

Разом з тим енергія має бути використана для різного роду с.-г. робіт: молотби, віяння, січкарень і т. д., а також місцевих кустарних промислів, головним чином в галузі деревообробній. Вартість всіх споруджень обій-

Спорудження гідроелектростанції. Будівельні роботи.

Підприємствами район не багатий, а через те поруч станцією, біля колії південної залізниці, в 4 верствах від ст. Мохнач будуються одночасно млини та маслобойки, з виробництвом перші 1800 п., а друга 120 пуд., тоб то з можливістю перемолоти до 800.000 пуд. хліба та перебити на олію до 25.000 пуд. сонячнику в рік. Район тяжіє до млина та маслобойки біля 15 верств в окрузі з кількістю дворів біля 12.000.

Вартість енергії буде коштувати для млина 3, 4 коп. За помол думається брати в середньому (вальцовий та разовий помол) 12 коп. з пуда при нинішній ціні для селянина за такий-же помол біля 20 коп. Освітлення обійдеться селянину біля 50 коп. в місяць за 25 свічну лампочку.

Разом з тим енергія має бути використана для різного роду с.-г. робіт: молотби, віяння, січкарень і т. д., а також місцевих кустарних промислів, головним чином в галузі деревообробчій. Вартість всіх споруджень обійдеться по-над 400.000 карб. Закінчитись мають всі будівельні роботи до листопаду 1925 р.

Нині роботи виконані на 70%: встановлена електромережа по селам, закінчується плотина, закінчуються помешкання для гідроелектростанції, млина та олійниці. ХТІ закінчує турбіни для станції, останнє електрооборудовання, за виключенням де-яких дрібниць, готове. Оборудовання млина переводить „Мельстрой“.

Господарем всіх споруджень та організатором робіт є Т-во по електропостачанні „ЧЕРВОНЕ ПОЛЕ“, пайщик, якого є ВУЦВК, „ЕЛЕКТРИКА“, Харківський Губ. та Окрвиконком, Чугуївський Райвиконком, та фізичні особи—місьцеве населення, кількість останнього на сьогодні до 1.200 чоловік.

Вся робота переводиться силами самих пайщиків—чоловіків і жінок, що вносять, таким чином, свій пай в Т-во власною працею. Селянство з гарячим ентузіазмом стежить за ходом робіт, чекає закінчення їх, аби нарешті мати те, чого їм так бракувало.

Треба сказати, що до цього часу в районі на 20 верст був поганенький приватний млин, що немилосердно тав з селянина не тільки за помол, але й за чергу помолу.

По місяцю, іноді й по два доводилось селянинові чекати поки-то зерно його буде змелено. І от тут-то куркулик, власник млина, свою монополію й використовував, беручи в додаток до платні за помол, ще й платню за „срочність“. Нині, це єдиний ворог Т-ва та його споруджень, що з неменшою цікавістю, чим інші, стежить за роботами, але з єдиною надією: може в цьому році вони закінчені не будуть, і він ще „поживе“.

Куркульські надії, розуміється, не справдяться. Воля розбудженого силою революції селянства зуміє перебороти всі перепони, що стануть на шляху його прагнень до здійснення заповітів Ілліча.

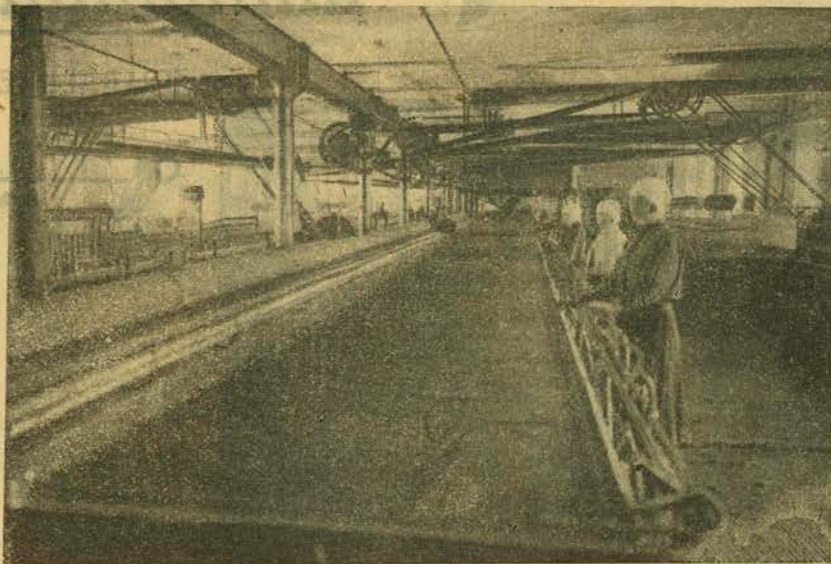
С. Лимар.

НЕВА ТРЕСТА „МОССУКНО“.

Ткацкий станок.

Механический ткацкий станок, как и ручной, комбинируя основные и уточные нити определенным образом, вместе с тем придавая им определенную густоту готовят нам ткани нужных рисунков и плотности. Ткань, как мы знаем, вне зависимости от рисунка состоит из двойного рода нитей: одни идут вдоль ткани и называются основными, другие поперек и называются уточными. Ткацкие станки, комбинируя те и другие нити, переплетая их, выполняют ту же работу, что и ручные станки, но эта работа после заправки нити, производится в известной степени автоматически и ме-

ханически. Ткачу приходится только наблюдать, чтобы в случае обрыва основной и уточной нити, остановить станок, связать оборвавшиеся нити и пустить его дальше. Отсюда мы видим, что в определенных тканях, более крепких, и при усовершенствованных конструкциях ткацкого станка, имеется возможность перейти к работе одному ткачу на два, три и даже более станков. По своей конструкции, станки бывают; быстроходные и тихоходные, одночелночные, многочелночные, жаккардовые и т. д. Употребление тех или других зависит от характера рисунка и крепости пряжи.

Сукновальные машины.

Ткань из ткацкого отделения поступает в отделку под названием суровья. Пока она имеет очень неприглядный вид:—редка, пушиста, грязна и, по большей части, неокрашена. Ее ну-

и другими, которые содействуют скольжению шерстинок друг относительно друга и тем уменьшают размеры ткани, а следовательно дают ей нужную усадку. Пропитав ткань — ма-

нити, производится в известной степени автоматически и ме-

Ткань из ткацкого отделения поступает в отделку под названием суровья. Пока она имеет очень неприглядный вид:—редка, пушиста, грязна и, по большей части, не окрашена. Ее нужно отделать. Первым этапом в этой отделке и является, по большей части,—валка. Здесь ткани придают ту желательную плотность и „мясистость“, которую товар имеет в готовом виде. Достигают это тем, что ткань пропитывают некоторыми растворами, мылом, содой

Сукновальные машины.

от характера рисунка и крепости пряжи.

и другими, которые содействуют скольжению шерстинок друг относительно друга и тем уменьшают размеры ткани, а следовательно дают ей нужную усадку. Пропитав ткань,—машину пускают. Ткань поднимаясь на верх и опускаясь снова вниз, совершая этим поступательные движения, сжимаясь в продольном направлении, между валами, и в поперечном направлении в клапане, приобретает после 3-х—4-х часов работы желательный вид.

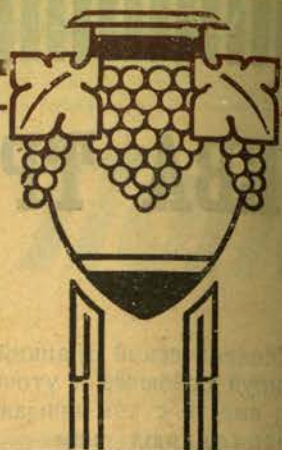
Самопресс.

Валеная ткань — „белье“ с сукновальных машин поступает весьма грязная и жирная вследствие употребления мыла, при сукновалении, остатка пота на самой шерсти, и масел, которые употребляли в процессе обработки при замасливаннии шерсти перед чесанием, такую ткань прежде чем пустить дальше, промывают, на растворяющих жир и грязь растворах (соде, мыле, глинке и др.) в специальных мочных машинах, откуда „белье“ в дальнейшем идет, либо в крашение, если эта ткань предназначена для краски, полотном или предварительно отжатая на центрифуге на ширительную сушильную машину, где испаряется влага; сухое полотно заправ-

ляется на стригальные машины, где кончики шерсти разной длины, торчащие с поверхности ткани обрезаются до одинаковой высоты, придавая ткани тот вид, в котором мы обыкновенно привыкли видеть сукно. Теперь остается придать сукну тот вид, в котором ткань идет на продажу. Для разглаживания измятого сукна употребляют паровые утюги — „самопрессы“, где ткань пропускается между корытом и валом, подогреваемыми паром и между которыми имеется большое давление. Сглаженная ткань декотируется, снова пресуется и сложенная в куски отправляется на склад.

Зав. Харьк. Отд. Моссука ЛАТЫШОВ.

УКРАИНСКИЙ ТРЕСТ СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ УКРТРЕСТСЕЛЬМАШ

ПРАВЛЕНИЕ: г. Харьков, ул. Свер-
длова, № 1.

Склад корнерезок.

Склад корнерезок.

ОБ'ЄДИНЯЕТ:

21 Государственный завод
Сельско-Хозяйствен. машин.

ПРЕДЛАГАЕТ:

Со своих заводов и складов — кооперативам, коллективам, сельхозам и сельским хозяйствам по заводским ценам: плуги, буккера, бороны, культиваторы, сеялки, жатки, лабогрейки, самоскидки, молотилки, хлебные и кукурузные, конные привода, сеялки, сортировки, мельничные поставы, просорушки, соломорезки, корнерезки, зернодавилки, зернодробилки, пресса сенные, маслобойное оборудование, нефтяные двигатели, тракторы „Запорожец“, запасные части к ним и разное литье ковкового чугуна.

Склад пропашников „Планет“.

ПРОДАЖА ПРОИЗВОДИТСЯ ЗА НАЛИЧНЫЙ РАСЧЕТ И В КРЕДИТ НА ЛЬГОТНЫХ УСЛОВИЯХ.

СКЛАДЫ во всех окружных пунктах Украины.